

ZESPÓŁ SZKÓŁ OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH
ul. M. Curie-Skłodowskiej 2
58-400 Kamienna Góra
tel.: (+48) 75-645-01-82 fax: (+48) 75-645-01-83
E-mail: zso@kamienna-gora.pl
WWW: <http://www.zso.kamienna-gora.pl>

PRZEDMIOTOWY SYSTEM OCENIANIA

Z

**geografii
dla klas I-III
Gimnazjum nr 2
w Kamiennej Górze**

Informacje ogólne

Przedmiotowy system oceniania obowiązuje od: 01.09.2009

Program nauczania: Program nauczania geografii dla gimnazjum; autor Ewa Maria Tuz

Podręcznik:

tytuł: „Puls Ziemi” cz. 1

„Puls Ziemi” cz. 2

„Puls Ziemi” cz. 3

autor/autorzy: Roman Malarz

Bożena Dobosik, Adam Hibszer, Józef Soja

Roman Malarz

wydawnictwo: Nowa Era

nr dopuszczenia MEN: 5/1/2009; 5/2/2010; 5/3/2010

Wymagania na stopnie szkolne.

Wymagania edukacyjne stanowią dokładny wykaz wiadomości oraz umiejętności, które uczeń powinien opanować po omówieniu poszczególnych tematów z podręcznika. Miarą tych osiągnięć są normy jakościowe zawarte w poziomach wymagań: koniecznym, podstawowym, rozszerzającym, dopełniającym i wykraczającym. Prezentowane w niniejszych wymaganiach edukacyjnych poziomy wymagań opracowane zostały dla każdego tematu lekcji omawianego w poszczególnych klasach na podstawie w/w podręczników.

Poziom wymagań koniecznych (K) obejmuje wiadomości i umiejętności, które umożliwiają uczniowi świadomy udział w lekcji, a także wykonywanie przez ucznia prostych zadań związanych z życiem codziennym.

Poziom wymagań podstawowych (P) określa wiadomości i umiejętności ważne i najbardziej uniwersalne, stosunkowo łatwe do opanowania i użyteczne w życiu codziennym oraz niezbędne do kontynuowania nauki na wyższych poziomach.

Poziom wymagań rozszerzających (R) dotyczy wiadomości i umiejętności trudniejszych, wspierających tematy podstawowe. Pośrednio mogą być użyteczne w pozaszkolnej działalności ucznia.

Poziom wymagań dopełniających (D) zakłada opanowanie pełnego zakresu treści kształcenia. Określa wiadomości i umiejętności trudne do przyswojenia, złożone oraz o charakterze problemowym. Wymagania te są zaliczane najczęściej do wyższych kategorii celów kształcenia.

Poziom wymagań wykraczających (W) obejmuje wiadomości i umiejętności wykraczające ponad treści zawarte w podręczniku, dotyczy zagadnień szczególnie złożonych i twórczych naukowo.

Oceniając wiedzę i umiejętności ucznia, należy pamiętać o uwzględnianiu jego indywidualnych możliwości. Trzeba też wziąć pod uwagę jego zaangażowanie w pracę na lekcji oraz na zajęciach dodatkowych.

Stopnie szkolne

Stopień dopuszczający Na wystawienie uczniowi stopnia dopuszczającego pozwala przyswojenie przez niego treści koniecznych. Taki uczeń z pomocą nauczyciela jest w stanie nadrobić braki w podstawowych umiejętnościach.

Stopień dostateczny Stopień dostateczny może otrzymać uczeń, który opanował wiadomości podstawowe i z niewielką pomocą nauczyciela potrafi rozwiązać podstawowe problemy. Analizuje również podstawowe zależności, próbuje porównywać, wnioskować i zajmować określone stanowisko.

Stopień dobry Stopień dobry można wystawić uczniowi, który przyswoił treści rozszerzające, właściwie stosuje terminologię przedmiotową, aktywnie uczestniczy w zajęciach oraz stosuje wiadomości w sytuacjach typowych w/g wzorów znanych z lekcji i podręcznika, a także rozwiązuje typowe problemy z wykorzystaniem poznanych metod. Ponadto samodzielnie pracuje z podręcznikiem i materiałami źródłowymi.

Stopień bardzo dobry Uczeń może otrzymać ocenę bardzo dobrą jeżeli opanował treści dopełniające. Taki uczeń umie samodzielnie interpretować zjawiska oraz bronić swych poglądów.

Stopień celujący Stopień celujący może otrzymać uczeń, który opanował w pełni treści określone w podstawie programowej. Uczeń potrafi selekcjonować i hierarchizować wiadomości oraz z powodzeniem bierze udział w konkursach i olimpiadach przedmiotowych. Pod okiem nauczyciela prowadzi też własne prace badawcze.

Waga poszczególnych stopni w odniesieniu do narzędzi sprawdzania wiedzy i umiejętności:

Sprawdzian	4
Odpowiedź ustna	2
Kartkówka	2
Prezentacja/projekt	2
Zadanie domowe	1
Aktywność/powtórzenie	1

Szczegółowe wymagania edukacyjne.

✓ Klasa 1

Rozdział	Lp.	Temat	Poziom wymagań na ocenę				
			dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
I. O B R A Z Z I E M I	1.	O czym będziesz się uczyć na lekcjach geografii?	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia źródła informacji geograficznej wyróżnia dyscypliny geografii wyjaśnia znaczenie terminu „geografia” 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, czym zajmuje się geografia fizyczna, społeczno-ekonomiczna i regionalna podaje wymiary Ziemi oraz główne cechy jej kształtu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia różnice między elipsoidą a geoidą 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> zna imiona bądź nazwiska uczonych i ich dokonania w zakresie poznania kształtu i wymiarów Ziemi 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia historię poznawania kształtu i wymiarów Ziemi
	2.	Współrzędne geograficzne	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie lub na globusie równik, południk 0° oraz półkulę południową, północną, wschodnią i zachodnią 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne punktów i obszarów na mapie i globusie wymienia cechy południków i równoleżników wskazuje na globusie oraz mapie świata zwrotniki i koła podbiegunowe wyjaśnia terminy: „długość geograficzna”, „szerokość geograficzna” 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie matematyczno-geograficzne punktów i obszarów na globusie oraz na mapie odszukuje obiekty na mapie na podstawie podanych współrzędnych geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza odległość (rozciągłość południkową) między dwoma punktami na mapie, korzystając z zależności $1^\circ = 111,2 \text{ km}$ stosuje ze zrozumieniem pojęcia: „długość geograficzna”, „szerokość geograficzna” 	<ul style="list-style-type: none"> podaje wartość azymutu geograficznego podaje zasady działania oraz możliwości wykorzystania odbiornika GPS
	3.	Obraz Ziemi na mapie	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: „skala”, „siatka kartograficzna” wymienia rodzaje skal oraz podaje ich przykłady 	<ul style="list-style-type: none"> podaje różnice między planem a mapą dokonuje podziału map ze względu na ich skalę oraz treść podaje różnice między siatką kartograficzną a geograficzną posługuje się skalą mapy do obliczania odległości w terenie 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje znaczenie skali mapy w przedstawianiu różnych informacji geograficznych na mapie przekształca postacie skali posługuje się w terenie planem miasta 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza skalę mapy, znając odległość rzeczywistą między obiektami przedstawionymi na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polega generalizacja mapy oraz uzasadnia jej przydatność

	4.	Przedstawianie zjawisk na mapach	<ul style="list-style-type: none"> wymienia metody przedstawiania zjawisk na mapach wyjaśnia terminy: „wysokość względna”, „wysokość bezwzględna”, „poziomica” 	<ul style="list-style-type: none"> odczytuje z map informacje przedstawione za pomocą różnych metod kartograficznych, w tym odczytuje wysokość bezwzględną 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza wysokość względną wybranych punktów oraz charakteryzuje rzeźbę terenu na podstawie rysunku poziomicowego i mapy hipsometrycznej 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje wybrane metody przedstawiania zjawisk na mapach stosuje ze zrozumieniem terminy: „wysokość względna”, „wysokość bezwzględna” 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje sposoby przedstawiania rzeźby terenu na mapach
	5.	Praca z mapą	<ul style="list-style-type: none"> analizuje i interpretuje treści map ogólnogeograficznych, tematycznych, turystycznych 	<ul style="list-style-type: none"> dobiera odpowiednią mapę w celu uzyskania określonych informacji geograficznych identyfikuje położenie i charakteryzuje odpowiadające sobie obiekty geograficzne na fotografiach, zdjęciach lotniczych i satelitarnych oraz mapach topograficznych lokalizuje na mapach (również konturowych) kontynenty 	<ul style="list-style-type: none"> posługuje się w terenie planem oraz mapą topograficzną, turystyczną i samochodową (m.in. orientuje mapę oraz identyfikuje obiekty geograficzne na mapie i w terenie) lokalizuje na mapach (również konturowych) najważniejsze obiekty geograficzne na świecie i w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> projektuje i opisuje trasy podróży na podstawie map turystycznych, topograficznych i samochodowych 	<ul style="list-style-type: none"> przeprowadza prostą interpolację, np. wykreśla poziomicę
II. Z I E M I A W E W S Z E C H Ś W I E C I	6.	Tajemnice kosmosu	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy ciał niebieskich znajdujących się w Układzie Słonecznym 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy planet Układu Słonecznego, zaczynając od nazwy planety znajdującej się najbliżej Słońca 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje i nazywa ciała niebieskie przedstawione na ilustracji 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje wybrane ciała niebieskie: planety, planetoidy, gwiazdy, satelity, meteory i meteoryty 	<ul style="list-style-type: none"> omawia rolę lotów kosmicznych w poznaniu wszechświata
	7.	Ziemia obiega Słońce	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: „ruch obiegowy Ziemi”, „równonoc wiosenna”, „równonoc jesienna”, „przesilenie zimowe”, „przesilenie letnie” wymienia daty dni rozpoczynających pory roku 	<ul style="list-style-type: none"> podaje najważniejsze geograficzne następstwa ruchu obiegowego Ziemi korzystając z danych liczbowych, porównuje planety Układu Słonecznego podaje cechy ruchu obiegowego Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> podaje daty przesileni i równonocy na podstawie ilustracji przedstawiających oświetlenie Ziemi w ciągu roku podaje różnicę między teorią geocentryczną i heliocentryczną przedstawia (wykorzystując również własne obserwacje) zmiany w oświetleniu Ziemi oraz w długości trwania dnia i nocy w różnych szerokościach geograficznych i porach roku 	<ul style="list-style-type: none"> posługując się rysunkiem, wyjaśnia zjawiska zaćmienia Słońca i zaćmienia Księżyca charakteryzuje strefy oświetlenia Ziemi wyjaśnia przyczyny występowania dnia i nocy polarnej 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza wysokość Słońca nad widnokregiem
	8.	„Karuzela” Ziemia	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: „ruch obrotowy Ziemi”, „południe”, „północ”, „doba”, „górowanie Słońca”, „południk miejscowy”, „gnomon” 	<ul style="list-style-type: none"> podaje najważniejsze geograficzne następstwa ruchu obrotowego Ziemi podaje kierunek i czas obrotu Ziemi dookoła własnej osi podaje cechy ruchu obrotowego Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje dzienną wędrówkę Słońca po sklepieniu niebieskim, posługując się ilustracją lub planszą 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje dwa rodzaje prędkości Ziemi omawia zastosowanie gnomonu posługuje się ze zrozumieniem pojęciem „ruch obrotowy” 	<ul style="list-style-type: none"> omawia ruch obrotowy Ziemi, posługując się tellurium lub globusem

E	9.	Czas	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: „czas słoneczny”, „czas strefowy”, „czas urzędowy” 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego zostały wprowadzone strefy czasowe i międzynarodowa linia zmiany daty • wymienia rodzaje kalendarzy i podaje ich cechy 	<ul style="list-style-type: none"> • posługuje się mapą stref czasowych do określania różnicy czasu strefowego i słonecznego na Ziemi • oblicza kąt, o jaki obraca się Ziemia w określonym czasie 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza czas słoneczny i strefowy danego miejsca na podstawie jego położenia matematyczno-geograficznego • charakteryzuje czas słoneczny, strefowy, uniwersalny i urzędowy • stosuje ze zrozumieniem pojęcia: „czas słoneczny”, „czas strefowy”, „czas uniwersalny” i „czas urzędowy” 	<ul style="list-style-type: none"> • ustala, jaki dzień tygodnia nastąpi po przekroczeniu międzynarodowej linii zmiany daty
III. A T M O S F E R A	10.	Skład i budowa atmosfery	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: „atmosfera”, „troposfera” • podaje skład chemiczny powietrza atmosferycznego 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy warstw atmosfery, zaczynając od nazwy tej warstwy, która znajduje się najbliżej powierzchni Ziemi • omawia na podstawie schematu zmiany temperatury powietrza w poszczególnych warstwach atmosfery 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje poszczególne warstwy atmosfery • oblicza zmiany temperatury powietrza wraz ze wzrostem lub spadkiem wysokości 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje zjawisko inwersji temperatury powietrza 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia wpływ człowieka na zmiany zachodzące w składzie powietrza atmosferycznego
	11.	Temperatura powietrza	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia termin „izoterma” • podaje czynniki wpływające na temperaturę powietrza na Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje temperaturę powietrza w wybranych miejscach na podstawie map klimatycznych lub wykresu przebiegu temperatury powietrza 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza średnią roczną amplitudę temperatury powietrza oraz średnią roczną temperaturę powietrza • sporządza wykres przedstawiający przebieg temperatury powietrza • omawia zależność temperatury powietrza od kąta padania promieni słonecznych 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia czynniki klimatyczne oraz wyjaśnia na przykładach ich wpływ na zróżnicowanie temperatury powietrza na Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje skale (Celsjusza, Fahrenheita i Kelvina), wykorzystywane do określania wartości temperatury powietrza
	12.	Jak powstaje wiatr?	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcia: „ciśnienie atmosferyczne”, „niż baryczny”, „wyż baryczny”, „izobara” • wymienia przykłady wiatrów stałych i okresowo zmiennych oraz lokalnych, występujących na kuli ziemskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczynę powstawania wiatru 	<ul style="list-style-type: none"> • sporządza schemat wyżu i niżu barycznego • wskazuje na mapie świata obszary występowania różnych rodzajów wiatrów 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje rodzaje wiatrów na podstawie ilustracji • stosuje ze zrozumieniem pojęcia: „niż baryczny”, „wyż baryczny” 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, w jaki sposób powstają cyklony tropikalne, charakteryzuje je i podaje ich przykłady

	13.	Pada deszcz	<ul style="list-style-type: none"> wymienia rodzaje opadów i osadów atmosferycznych wyjaśnia terminy: „wilgotność powietrza”, „wilgotność względna”, „resublimacja” 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje występowanie opadów na kuli ziemskiej na podstawie mapy stref klimatycznych podaje przykłady obszarów charakteryzujących się nadmiarem lub niedoborem opadów atmosferycznych wymienia rodzaje opadów i osadów atmosferycznych ze względu na sposób powstania 	<ul style="list-style-type: none"> omawia przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia opadów atmosferycznych na Ziemi rozpoznaje przedstawione na ilustracji opady i osady atmosferyczne 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia na podstawie schematu procesy powstawania chmur, opadów i osadów atmosferycznych na kuli ziemskiej 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje rodzaje chmur, a także opadów i osadów atmosferycznych
	14.	Pogoda i klimat	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: „pogoda”, „klimat” wymienia czynniki klimatotwórcze 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zróżnicowanie klimatyczne Ziemi na podstawie analizy map temperatury powietrza i opadów atmosferycznych oraz map stref klimatycznych na Ziemi wymienia strefy klimatyczne na kuli ziemskiej i wskazuje ich zasięg na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje na przykładach związek między wysokością Słońca a temperaturą powietrza podaje różnice między klimatem a pogodą charakteryzuje wpływ czynników klimatotwórczych na klimat charakteryzuje na podstawie wykresów lub danych liczbowych przebieg temperatury powietrza i opadów atmosferycznych w ciągu roku w wybranych stacjach meteorologicznych, położonych w różnych strefach klimatycznych 	<ul style="list-style-type: none"> stosuje ze zrozumieniem terminy: „pogoda”, „klimat” charakteryzuje klimat górski podaje na podstawie map tematycznych zależności między strefami oświetlenia Ziemi a strefami klimatycznymi 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje strefy klimatyczne pod względem warunków sprzyjających działalności człowieka
IV. W O D Y Z I E	15.	Obieg wody w przyrodzie. Oceany i morza	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy oceanów i wskazuje te oceany na mapie świata podaje przykłady ruchów wody morskiej wyjaśnia terminy: „kondensacja”, „parowanie”, „morze”, „zatoka”, „cieśnina” 	<ul style="list-style-type: none"> omawia na podstawie schematu zasoby wodne Ziemi wskazuje na mapie świata wybrane prądy morskie oraz wymienia ich nazwy wymienia stany skupienia wody w przyrodzie i podaje przykłady ich występowania 	<ul style="list-style-type: none"> omawia obieg wody w przyrodzie na podstawie schematu dostrzega i wyjaśnia związki między warunkami klimatycznymi a zasoleniem wody morskiej 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje przyczyny i skutki ruchów wody morskiej 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje zjawisko El Nino
	16.	Rzeki świata	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: „rzeka główna”, „dopływ”, „zlewisko”, „dorzecze”, „dział wodny” 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia termin „przepływ” zaznacza na ilustracji dorzecze, dział wodny i zlewisko wymienia elementy dorzecza 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia rodzaje i podaje przykłady zasilania rzek podaje przykłady gospodarczego wykorzystania rzek 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia związki między warunkami klimatycznymi, a rodzajem zasilania rzek stosuje ze zrozumieniem 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje powódzie i podaje ich przykłady

M I	17.	Jeziora i bagna	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata najdłuższe rzeki wyjaśnia terminy: „jeziorko”, „bagno”, „wieloletnia zmarzlina 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia różne typy genetyczne jezior 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje wykresy długości rzek i ich przepływu nazywa i wskazuje na mapie różne typy genetyczne jezior oraz obszary bagienne podaje przykłady gospodarczego wykorzystania stawów i sztucznych zbiorników wodnych 	<p>pojęcia: „rzeka główna”, „dopływ”, „zlewisko”, „dorzecze”, „dział wodny”</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia warunki powstawania bagien 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje różne typy genetyczne jezior i podaje ich przykłady
	18.	Wody podziemne	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: „wody podziemne”, „źródło”, „wody artezyjskie”, „gejzer” 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia rodzaje wód podziemnych analizuje budowę niecki artezyjskiej na podstawie ilustracji 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady gospodarczego wykorzystania wód podziemnych wskazuje na mapie świata obszary występowania wód artezyjskich i gejzerów 	<ul style="list-style-type: none"> omawia procesy prowadzące do aktywności gejzeru charakteryzuje wybrane rodzaje wód podziemnych 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje niebezpieczeństwa związane z zanieczyszczeniem wód podziemnych
V. W N E T R Z E Z I E M I	19.	Budowa wnętrza Ziemi	<ul style="list-style-type: none"> wymienia warstwy wnętrza Ziemi w kolejności od warstwy znajdującej się najgłębiej 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia metody badania wnętrza Ziemi podaje różnicę między litosferą a skorupą ziemską 	<ul style="list-style-type: none"> omawia na podstawie schematu budowę wnętrza Ziemi wyjaśnia termin „prądy konwekcyjne 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje metody badania wnętrza Ziemi i podaje ich zastosowanie 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje warstwy wnętrza Ziemi omawia zróżnicowanie temperatury wnętrza Ziemi
	20.	Wśród minerałów i skał	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy wybranych skał i minerałów wyjaśnia terminy: „skała”, „minerał” 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje różnice między minerałem a skałą 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady gospodarczego wykorzystania skał podaje przykłady minerałów skałotwórczych 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje skały i określa ich rodzaj 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje wybrane skały i warunki ich powstawania
	21.	Dzieje Ziemi	<ul style="list-style-type: none"> określa wiek Ziemi wymienia nazwy er, zaczynając od najstarszej 	<ul style="list-style-type: none"> omawia na podstawie tabeli stratygraficznej najważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej Ziemi podaje przykłady skamieniałości przewodnich 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia rolę skamieniałości przewodnich w odtwarzaniu dziejów Ziemi przedstawia hipotezy wyginięcia dinozaurów 	<ul style="list-style-type: none"> dostrzega zmiany w świecie organicznym w dziejach Ziemi wymienia nazwy okresów geologicznych 	<ul style="list-style-type: none"> omawia najważniejsze wydarzenia w poszczególnych erach dziejów Ziemi
	22.	Wulkanizm i trzęsienia ziemi	<ul style="list-style-type: none"> wymienia procesy wewnętrzne kształtujące rzeźbę powierzchni Ziemi wyjaśnia terminy: „wulkan”, „lawą”, „magma”, „hipocentrum”, „epicentrum”, „Ognisty Pierścień Pacyfiku” wymienia produkty erupcji 	<ul style="list-style-type: none"> podaje główne cechy płytowej budowy litosfery wskazuje na mapie świata obszary aktywne sejsmicznie wymienia przykłady wulkanów i wskazuje je na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> omawia skutki wulkanizmu i trzęsień ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki pomiędzy płytową budową litosfery a występowaniem zjawisk wulkanicznych i trzęsień ziemi wymienia na podstawie schematu elementy budowy wulkanu 	<ul style="list-style-type: none"> stosuje ze zrozumieniem terminy: „hipocentrum”, „epicentrum”, „orogeneza”

	23.	Jak powstały góry?	<p>wulkanicznej</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy orogenezy i rodzaje gór wyjaśnia terminy: „ruchy górotwórcze”, „góry fałdowe”, „góry zrębowe” wymienia nazwy wielkich form ukształtowania powierzchni Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata przykłady gór fałdowych, wulkanicznych i zrębowych 	<ul style="list-style-type: none"> omawia różnice między górami fałdowymi a zrębowymi określa na podstawie danych statystycznych ukształtowanie powierzchni kontynentów 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje wielkie formy ukształtowania powierzchni Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie schematów mechanizm powstawania gór fałdowych i zrębowych
VI. R E Ż B I A R Z E P O W I E R Z C H N I Z I E M I	24.	Niszczenie skał	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: „wietrzenie”, „erozja” wymienia rodzaje wietrzenia 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia procesy zewnętrzne kształtujące rzeźbę powierzchni Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje rodzaje wietrzenia i formy terenu powstałe w jego wyniku 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje na ilustracjach formy terenu powstałe w wyniku wietrzenia posługuje się ze zrozumieniem pojęciami: „wietrzenie”, „erozja” 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje wybrane rodzaje ruchów masowych
	25.	Procesy krasowe	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: „krasowienie”, „erozja” podaje rodzaje skał, które ulegają krasowieniu 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady form krasowych występujących na powierzchni i w głębi Ziemi wskazuje na mapie regiony, w których występują zjawiska krasowe 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie ilustracji budowę jaskini oraz występujące w niej formy krasowe 	<ul style="list-style-type: none"> omawia procesy krasowe i wyjaśnia, w jaki sposób powstają formy krasowe posługuje się ze zrozumieniem terminami: „krasowienie”, „erozja” rozpoznaje i opisuje w terenie formy rzeźby powstałe w wyniku działania procesów krasowych 	<ul style="list-style-type: none"> zapisuje reakcję chemiczną rozpuszczania skały wapiennej
	26.	Praca rzeki	<ul style="list-style-type: none"> wymienia rodzaje ujść rzecznych wyjaśnia terminy: „erozja wgłębna”, „erozja boczna”, „akumulacja” 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata przykłady rzek posiadających ujście deltowe lub lejkowate podaje przykłady form erozji i akumulacji rzecznej 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia proces powstawania meandrów omawia warunki sprzyjające powstawaniu delt oraz ujść lejkowatych 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia rzeźbotwórczą rolę rzeki w jej górnym, środkowym i dolnym odcinku rozpoznaje i opisuje w terenie formy rzeźby terenu powstałe w wyniku działalności rzeki 	<ul style="list-style-type: none"> stosuje ze zrozumieniem pojęcia „spadek rzeki” oraz oblicza średni spadek rzeki
	27.	Lodowce i lądolody	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia pojęcie: „granica wiecznego śniegu” wskazuje na mapie świata obszary występowania lądolodów 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje różnice między lodowcem górskim a lądolodem dostrzega związek między warunkami klimatycznymi a występowaniem lodowców górskich i lądolodów na Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje i podpisuje na schemacie formy polodowcowe wymienia przykłady form powstałych w wyniku działalności lodowców górskich i lądolodów 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia rzeźbotwórczą rolę lodowców górskich i lądolodów stosuje ze zrozumieniem pojęcie: „granica wiecznego śniegu” rozpoznaje i opisuje w terenie 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ zmian klimatycznych na zmiany powierzchni pokrywy lodowej

	28.	Działalność wiatru	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: „kora- zja”, „niecka deflacyjna”, „wydma paraboliczna”, „barchan”, „grzyb skalny” 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie wybrane pustynie • wymienia rodzaje pustyń ze wzg. na budowę i położenie 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady form powsta- łych na skutek erozyjnej i aku- mulacyjnej działalności wiatru • wskazuje różnice między bar- chanem i wydumą paraboliczną 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rzeźbotwórczą rolę wiatru • określa genezę wybranych pustyń • rozpoznaje i opisuje w terenie formy rzeźby powstałe w wyniku działalności wiatru 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia wpływ szaty ro- ślinnej na rzeźbotwórczą działalność wiatru • wskazuje na mapie świata obszary zagrożone pustyn- nieniem
	29.	Praca morza	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia termin „abrazja” • podaje przykłady form powstałych w wyniku rzeź- botwórczej działalności morza 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najważniejsze typy wybrzeży morskich • wskazuje na mapie świata typy wybrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia na podstawie ilustracji proces powstawania klifu i mie- rzei 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia genezę poszczegół- nych typów wybrzeży mor- skich • rozpoznaje i opisuje w terenie formy rzeźby terenu powstałe w wyniku działalności morza 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcia: „rewa”, „wał burzowy”, „ripplemarki
VII. T A J E M N I C A	30.	Gleba. Sfera życia	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: „gleba”, „żyzność gleby” • wymienia czynniki glebotwórcze 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najważniejsze rodzaje gleb strefowych i astrefowych na Ziemi • wskazuje i nazywa poziomy glebowe na profilu glebowym 	<ul style="list-style-type: none"> • nazywa główne strefy roślinne na kuli ziemskiej i wskazuje je na mapie świata 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje poziomy glebowe • charakteryzuje poszczególne strefy roślinne występujące na Ziemi • wykazuje wpływ klimatu na zróżnicowanie roślinności i gleb na Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę racjo- nalnego gospodarowania glebami

Klasa 2

Rozdział	Lp.	Temat	Poziomy wymagań				
			dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
I. AFRYKA	1.	Po obu stronach równika – środowisko przyrodnicze Afryki	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje Afrykę na mapie świata wymienia nazwy stref klimatyczno-roślinno-glebowych Afryki wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Afryki wybrane elementy linii brzegowej, krainy geograficzne, rzeki i jeziora oraz podaje ich nazwy 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „pustynnienie” określa położenie geograficzne Afryki podaje cechy linii brzegowej Afryki wymienia czynniki geograficzne kształtujące klimat Afryki przyporządkowuje strefom klimatycznym Afryki odpowiednie formacje roślinne i typy gleb opisuje występowanie wód powierzchniowych w Afryce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> określa położenie matematyczno--geograficzne Afryki określa cechy ukształtowania powierzchni Afryki omawia wpływ wybranych czynników klimatotwórczych na klimat Afryki wyjaśnia występowanie stref klimatyczno- -roślinno-glebowych charakteryzuje klimat, formacje roślinne oraz gleby w poszczególnych strefach klimatyczno--roślinno-glebowych Afryki oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Afryki 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje linię brzegową Afryki z linią brzegową innych kontynentów wykazuje na przykładzie strefy Sahelu związek pomiędzy formami gospodarowania człowieka a zasobami wodnymi wyjaśnia mechanizm powstawania systemu rowów tektonicznych w Afryce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny symetrycznego układu stref klimatyczno--roślinno-glebowych w Afryce uzasadnia potrzebę racjonalnego gospodarowania w środowisku charakteryzującym się poważnymi niedoborami słodkiej wody proponuje działania mające na celu zahamowanie procesu pustynnienia w strefie Sahelu
	2.	Problemy mieszkańców Afryki	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „gęstość zaludnienia” podaje liczbę ludności Afryki wymienia nazwy odmian ludzkich zamieszkujących Afrykę wymienia przyczyny ubóstwa państw Afryki wymienia nazwy najgęściej i najsłabiej zaludnionych 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „eksplozja demograficzna”, „przyrost naturalny”, „współczynnik przyrostu naturalnego”, „produkt krajowy brutto (PKB), „wskaźnik rozwoju społecznego (HDI)” omawia zróżnicowanie ludności Afryki opisuje zmiany liczby ludności w Afryce 	<ul style="list-style-type: none"> identyfikuje przyczyny ubóstwa społeczeństwa Afryki omawia wartość HDI w wybranych krajach na podstawie mapy tematycznej ocenia wpływ warunków naturalnych na rozmieszczenie ludności wymienia przyczyny i skutki konfliktów zbrojnych trwających w Afryce 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny i skutki wysokiego przyrostu naturalnego w Afryce analizuje przyczyny i skutki głodu w Afryce analizuje przyczyny i skutki konfliktów zbrojnych trwających w Afryce określa związki pomiędzy problemami żywienia, występowaniem chorób a 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia twierdzenie, że Afryka jest najbiedniejszym kontynentem świata proponuje działania mające na celu ograniczenie problemów mieszkańców Afryki (głodu, konfliktów zbrojnych, niedostatku wody pitnej, AIDS)

			<p>obszarów w Afryce</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia problemy mieszkańców Afryki 	<ul style="list-style-type: none"> omawia przyczyny eksplozji demograficznej w Afryce opisuje, na podstawie mapy, rozmieszczenie ludności w Afryce opisuje problemy mieszkańców Afryki 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza współczynnik przyrostu naturalnego 	<p>poziomem życia w krajach Afryki położonych na południe od Sahary</p>	
	3.	Najlepiej rozwinięte gospodarczo państwa Afryki	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje Egipt i RPA na mapie świata, podaje nazwy ich stolic oraz nazwy państw sąsiadujących z tymi krajami wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Egiptu i RPA wymienia nazwy obszarów gęsto zaludnionych w Egipcie wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w Egipcie i w RPA wymienia najważniejsze cechy gospodarki RPA wyjaśnia znaczenie Kanału Sueskiego 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje położenie geograficzne oraz środowisko przyrodnicze Egiptu i RPA analizuje gęstość zaludnienia i współczynnik przyrostu naturalnego w Egipcie omawia czynniki decydujące o rozmieszczeniu ludności w RPA opisuje warunki sprzyjające rozwojowi gospodarki w Egipcie opisuje wybrane atrakcje turystyczne Egiptu przedstawia pozytywne i negatywne skutki budowy tamy w Asuanie przedstawia uwarunkowania rozwoju gospodarczego RPA opisuje warunki życia na terenach uprzemysłowionych w RPA 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje, na podstawie mapy gospodarczej, czynniki warunkujące rozmieszczenie obszarów koncentracji przemysłu i rolnictwa w Egipcie i RPA wykazuje znaczenie turystyki dla gospodarki Egiptu analizuje zmiany w środowisku przyrodniczym Doliny Nilu po wybudowaniu zapory i zbiornika pod Asuanem analizuje udział i miejsce RPA w światowym wydobyciu surowców mineralnych wykazuje rolę surowców mineralnych w kształtowaniu gospodarki RPA 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a rozwojem gospodarki Egiptu i RPA analizuje dane statystyczne dotyczące struktury eksportu RPA i formułuje wnioski wykazuje zależności między warunkami przyrodniczymi a rozmieszczeniem ludności w Egipcie i RPA 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje, że Egipt jest jednym z najdynamiczniej rozwijających się państw Afryki wykazuje korzyści wynikające ze strategicznego położenia Egiptu wykazuje, że RPA jest najbogatszym krajem Afryki
II. A M E R Y	4.	Od bieguna do bieguna – środowisko przyrodnicze Ameryki	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje Amerykę na mapie świata wyjaśnia znaczenie terminów: „Ameryka Łacińska”, „Ameryka Środkowa” wskazuje wybrane elementy linii brzegowej Ameryki na mapie oraz podaje ich nazwy wymienia czynniki geograficzne kształtujące klimat 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Ameryki opisuje przebieg granicy między Ameryką Północną a Południową analizuje znaczenie Kanału Panamskiego opisuje linię brzegową Ameryki przyporządkowuje strefom klimatycznym charakterystyczne 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie matematyczno-geograficzne Ameryki wykazuje wpływ rzeźby terenu na cechy klimatu Ameryki opisuje cechy klimatu Ameryki Północnej i Południowej na podstawie klimatogramów oraz mapy klimatycznej wyjaśnia przyczyny wulkanizmu i trzęsień ziemi w Ameryce 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Ameryki porównuje linię brzegową i ukształtowanie powierzchni Ameryki z linią brzegową oraz ukształtowaniem powierzchni innych kontynentów omawia skutki południkowego układu form rzeźby terenu w Ameryce Północnej i Połu- 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki między budową geologiczną a ukształtowaniem pionowym Ameryki wyjaśnia mechanizm powstawania tornad

K A			<p>Ameryki</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie najważniejsze krainy geograficzne, rzeki i jeziora Ameryki Północnej i Południowej oraz podaje ich nazwy 	<p>styczną dla nich roślinność</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie oraz nazywa obszary aktywne sejsmicznie i wulkanicznie w Ameryce 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ wybranych czynników klimatotwórczych na klimat Ameryki 	<p>dniowej</p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ klimatu na rozmieszczenie roślinności w Ameryce 	
	5.	Mozaika społeczna Ameryki	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy rdzennych mieszkańców Ameryki oraz odmian ludzkich zamieszkujących Amerykę wyjaśnia znaczenie terminów: „imigracja”, „emigracja” wyjaśnia przyczyny zróżnicowania ludności Ameryki wskazuje na mapie obszary gęsto i słabo zaludnione oraz podaje ich nazwy wskazuje na mapie największe miasta Ameryki i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „saldo migracji” wyjaśnia pochodzenie ludności Ameryki opisuje wielkie migracje w dziejach Ameryki wykazuje zróżnicowanie ludności Ameryki analizuje saldo migracji opisuje pochodzenie ludności Ameryki wymienia przyczyny dużego zróżnicowania etnicznego i kulturowego ludności Ameryki opisuje, korzystając z mapy, rozmieszczenie ludności Ameryki Północnej i Południowej porównuje liczbę ludności w wybranych krajach Ameryki 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przyczyny i kierunki migracji ludności do Ameryki wyjaśnia wpływ migracji na zróżnicowanie kulturowe i etniczne ludności Ameryki porównuje strukturę etniczną w wybranych krajach Ameryki i formułuje wnioski wyróżnia główne cechy i podaje przyczyny zróżnicowania kulturowego oraz etnicznego Ameryki Północnej i Południowej analizuje, na podstawie mapy, rozmieszczenie ludności w Ameryce Północnej i Południowej 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zależności między warunkami naturalnymi a rozmieszczeniem ludności w Ameryce wyjaśnia, dlaczego Ameryka określana jest mianem tygla kultur oblicza saldo migracji i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przyczyny wzrostu liczby ludności Ameryki oraz prognozuje dalsze jej zmiany
	6.	Pierwsze mocarstwo świata – USA	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata Stany Zjednoczone, podaje nazwę ich stolicy i nazwy państw sąsiadujących wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Stanów Zjednoczonych wymienia nazwy najważniejszych surowców mineralnych wydobywanych w Stanach Zjednoczonych przedstawia najważniejsze cechy gospodarki Stanów Zjednoczonych 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Stanów Zjednoczonych omawia cechy kształtowania powierzchni Stanów Zjednoczonych wyjaśnia uwarunkowania wysokiego poziomu rozwoju gospodarczego Stanów Zjednoczonych opisuje cechy rolnictwa Stanów Zjednoczonych wskazuje na mapie Stanów Zjednoczonych obszary rolnicze oraz wymienia ich nazwy wskazuje na mapie oraz 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje strukturę PKB Stanów Zjednoczonych i formułuje wnioski ocenia przyrodnicze i poza-przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa charakteryzuje dominujący typ gospodarki rolnej w Stanach Zjednoczonych analizuje strukturę użytkowania ziemi w Stanach Zjednoczonych porównuje ruch pasażerski w portach lotniczych Stanów Zjednoczonych i innych państw oraz formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje uwarunkowania rozwoju przemysłu nowoczesnych technologii wykazuje wysoki poziom rozwoju gospodarczego Stanów Zjednoczonych wykazuje zależność między wysokim poziomem gospodarki a poziomem rozwoju transportu w Stanach Zjednoczonych wykazuje związki między gospodarką a warunkami środowiska w najważniejszych regionach gospodarczych 	<ul style="list-style-type: none"> udowadnia, że Stany Zjednoczone są potęgą gospodarczą świata analizuje problem nielegalnej imigracji do Stanów Zjednoczonych

			<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy głównych roślin uprawianych na terenie Stanów Zjednoczonych wymienia nazwy regionów gospodarczych Stanów Zjednoczonych wyjaśnia znaczenie terminów: „megalopolis”, „technopolia” 	<p>charakteryzuje regiony gospodarcze Stanów Zjednoczonych</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje różnicowanie ludności Stanów Zjednoczonych wskazuje na mapie największe aglomeracje Stanów Zjednoczonych oraz wymienia ich nazwy wskazuje na mapie regiony o największej gęstości zaludnienia w Stanach Zjednoczonych oraz podaje ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> określa rolę Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej charakteryzuje oraz wskazuje na mapie megalopolis wschodniego wybrzeża uzasadnia, że Stany Zjednoczone są krajem imigrantów 	Stanów Zjednoczonych	
	7.	Zielone płuca świata – Brazylia	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata Brazylię i podaje nazwę jej stolicy wskazuje na mapie wybrane krainy geograficzne i najważniejsze rzeki Brazylii oraz wymienia ich nazwy wskazuje na mapie największe miasta Brazylii i wymienia ich nazwy wymienia problemy wielkich miast Brazylii wymienia skutki wylesiania Amazonii 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Brazylii opisuje portugalskie korzenie ludności Brazylii wyjaśnia przyczyny wysokiego poziomu urbanizacji w Brazylii określa cechy rozwoju i problemy wielkich miast Brazylii charakteryzuje rozmieszczenie ludności Brazylii wyjaśnia znaczenie terminu „fawele” omawia działania podejmowane przez mieszkańców Brazylii w celu zagospodarowania interioru 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje skutki gwałtownego wzrostu liczby ludności w wielkich miastach Brazylii opisuje uwarunkowania rozmieszczenia ludności Brazylii analizuje przyczyny i skutki migracji ludności ze wsi do miast wykazuje problemy wielkich miast Brazylii analizuje przyczyny i skutki wylesiania Amazonii 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje zmiany poziomu urbanizacji w Brazylii i formułuje wnioski analizuje naturalne i antropogeniczne zagrożenia dla puszczy amazońskiej wykazuje wpływ warunków naturalnych na rozmieszczenie ludności Brazylii 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia problemy Indian
III. A U S T R	8.	Australia – kontynent na antypodach	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata Australię i Oceanię wymienia nazwy osobliwości przyrodniczych Australii wyjaśnia znaczenie terminu „endemit” wskazuje na mapie najważniejsze obiekty geograficzne Australii: rzeki, jeziora i krainy geograficzne oraz podaje ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Australii i Oceanii opisuje, korzystając z mapy, linię brzegową i ukształtowanie pionowe Australii charakteryzuje cechy klimatu oraz specyfikę świata roślin i zwierząt Australii na podstawie map klimatycznych i klimatogramów wyjaśnia znaczenie termi- 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje przyczyny i skutki ubóstwa wód powierzchniowych w Australii ocenia znaczenie wód artezyjnych analizuje uwarunkowania rozmieszczenia ludności w Australii i Oceanii omawia wybrane zagadnienia gospodarcze ze szczególnym uwzględnieniem roli górnictwa i 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Australii analizuje zależności między warunkami klimatycznymi a występowaniem wód powierzchniowych ocenia warunki środowiska przyrodniczego Australii z punktu widzenia warunków życia i gospodarki ludzi 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje, korzystając z map, środowisko przyrodnicze Australii ze środowiskiem przyrodniczym innych kontynentów wykazuje zależność między symetrycznym położeniem Australii po obu stronach zwrotnika Koziorożca a uwarunkowaniami klimatycznymi

A L I A			<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Australii obszary o największej gęstości zaludnienia oraz obszary niezamieszkałe wskazuje na mapie największe miasta Australii oraz wymienia ich nazwy wymienia główne cechy gospodarki Związku Australijskiego omawia rozmieszczenie basenów artezyjskich w Australii 	<p>nów: „basen artezyjski”, „studnia artezyjska”</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje rdzennych mieszkańców Australii wyjaśnia uwarunkowania rozwoju hodowli owiec w Związku Australijskim dokonuje podziału geograficznego Oceanii na podstawie mapy ogólnogeograficznej 	rolnictwa <ul style="list-style-type: none"> przedstawia, na podstawie map tematycznych, główne cechy gospodarki Związku Australijskiego na tle warunków naturalnych 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zależności między warunkami środowiska przyrodniczego Australii a sposobami gospodarowania w rolnictwie 	
IV. A R K T Y K A I A N T A R K	9.	Lodowe pustynie	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „Arktyka”, „Antarktyka” wskazuje na mapie świata Arktykę i Antarktykę wymienia główne cechy środowiska przyrodniczego Arktyki i Antarktyki ze szczególnym uwzględnieniem cech klimatu wyjaśnia znaczenie terminów: „góra lodowa”, „pak lodowy” wymienia najważniejsze zmiany obserwowane w środowisku przyrodniczym obszarów polarnych 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia cechy położenia Arktyki i Antarktyki na podstawie mapy świata wyjaśnia uwarunkowania cech środowiska przyrodniczego Antarktyki i Arktyki opisuje działalność człowieka w Arktyce i Antarktyce wymienia główne cechy i przyczyny zmian w środowisku przyrodniczym obszarów okołobiegunowych wymienia nazwy dwóch polskich polarnych stacji badawczych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje czynniki warunkujące klimat obszarów okołobiegunowych wyjaśnia występowanie pokrywy lodowej na obszarach okołobiegunowych omawia sytuację prawną Antarktyki wykazuje konieczność ochrony przyrody obszarów okołobiegunowych omawia wkład Polaków w badania obszarów polarnych 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje badania prowadzone przez naukowców w Antarktyce i Arktyce porównuje środowisko przyrodnicze Arktyki i Antarktyki 	<ul style="list-style-type: none"> proponuje działania mające na celu zahamowanie niekorzystnych zmian w środowisku przyrodniczym obszarów okołobiegunowych

T Y K A							
V. A Z J A	10.	Azja – kontynent wielkich kontrastów	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „Eurazja” • wskazuje na mapie świata Eurazję i Azję • wymienia przykłady kontrastów geograficznych Azji • wskazuje na mapie wybrane elementy linii brzegowej Azji i podaje ich nazwy • wymienia czynniki geograficzne kształtujące klimat Azji • wskazuje na mapie najważniejsze kraje geograficzne, rzeki i jeziora Azji oraz wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie geograficzne Eurazji i Azji • charakteryzuje ukształtowanie powierzchni Azji • opisuje cechy klimatu Azji na podstawie klimatogramów i mapy klimatycznej • charakteryzuje wybrane strefy roślinne Azji • opisuje rozmieszczenie wód powierzchniowych w Azji na podstawie mapy • przedstawia kontrasty geograficzne Azji • opisuje, na podstawie mapy, granicę między Azją a Europą • oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Azji 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia geograficzne czynniki warunkujące klimat Azji • wykazuje wpływ klimatu na rozmieszczenie roślinności • wyjaśnia, na czym polega kontrastowość klimatyczna Azji • wyjaśnia przyczyny i skutki wysychania Jeziora Aralskiego • wyjaśnia, na czym polega promienisty układ wielkich systemów rzecznych Azji • przedstawia, na podstawie map tematycznych, warunki przyrodnicze obszarów, na których kształtowały się najstarsze azjatyckie cywilizacje 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje linię brzegową i ukształtowanie powierzchni Azji z linią brzegową i ukształtowaniem powierzchni innych kontynentów • wykazuje, na podstawie map tematycznych, że Azja jest kontynentem wielkich geograficznych kontrastów 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje, korzystając z map, środowisko przyrodnicze Azji ze środowiskiem przyrodniczym innych kontynentów • opisuje osiągnięcia najstarszych cywilizacji azjatyckich
	11.	W rytmie monsunu	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „monsun” • odróżnia monsun letni od monsunu zimowego • wskazuje na mapie obszary występowania monsunu • wyjaśnia znaczenie terminu „tarasy” 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia, na podstawie schematu, cyrkulację monsunową w Azji Południowej i Południowo- -Wschodniej • porównuje, na podstawie diagramu, wielkość produkcji ryżu w wybranych krajach • wskazuje na mapie obszary odznaczające się intensywną uprawą ryżu i podaje ich nazwy • opisuje wymagania klimatyczno-glebowe ryżu 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie tarasowania stoków • wykazuje związek pomiędzy rytmem upraw i „kulturą ryżu” a cechami klimatu monsunowego w Azji Południowej i Południowo- -Wschodniej • opisuje przyrodnicze i społeczno-gospodarcze skutki zaburzenia rytmu cyrkulacji monsunowej 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje wpływ cyrkulacji monsunowej w Azji Południowej i Południowo-Wschodniej na życie codzienne i gospodarowanie mieszkańcami tych regionów 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie ryżu dla kultury społeczeństwa azjatyckiego
	12.	Chiny – najludniejszy kraj świata	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie Chin, podaje nazwę ich stolicy oraz 	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie geograficzne oraz cechy środowiska 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje wykresy i dane dotyczące liczby ludności i współ- 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależności między warunkami przyrodniczymi a 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia kontrasty przyrodnicze Chin

		<p>nazwy państw sąsiadujących</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie krainy geograficzne oraz najważniejsze rzeki w Chinach oraz wymienia ich nazwy • podaje liczbę ludności Chin • opisuje bariery osadnicze w Chinach Zachodnich • wymienia nazwy bogactw mineralnych Chin • wskazuje najdynamiczniej rozwijające się działy gospodarki w Chinach • wymienia nazwy głównych roślin uprawnych • wymienia najważniejsze cechy gospodarki Chin 	<p>przyrodniczego Chin</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zjawisko zachwiania równowagi płci • opisuje uwarunkowania rozwoju rolnictwa w Chinach • wyjaśnia zależność między warunkami przyrodniczymi a rozmieszczeniem ludności Chin • opisuje uwarunkowania rozwoju gospodarczego Chin • określa miejsce Chin w światowej wymianie towarowej • wskazuje na mapie oraz nazywa obszary o dużej koncentracji przemysłu w Chinach 	<p>czynnika przyrostu naturalnego w Chinach</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega chiński program kontroli urodzeń • określa cele i skutki programu kontroli urodzeń • porównuje wartość PKB Chin z wartością PKB innych krajów • wyjaśnia kierunki rozwoju gospodarczego Chin • wskazuje zmiany znaczenia Chin w gospodarce światowej • wykazuje przyczyny migracji ludności Chin ze wsi do miast 	<p>rozwojem gospodarczym Chin</p> <ul style="list-style-type: none"> • analizuje przyczyny szybkiego rozwoju gospodarczego Chin w ostatnich latach 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wpływ Chin na światową gospodarkę
13.	Japonia – kraj kwitnącej gospodarki	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie świata Japonię i podaje nazwę jej stolicy • wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Japonii • opisuje skutki trzęsień ziemi, tajfunów i tsunami • wymienia działania umożliwiające życie i gospodarowanie w trudnych warunkach przyrodniczych • wymienia japońskie produkty znane na całym świecie • wymienia nazwy głównych roślin uprawnych • przedstawia znaczenie rybołówstwa dla gospodarki Japonii • podaje liczbę mieszkańców Japonii • wskazuje na mapie wielkie miasta Japonii i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie geograficzne Japonii na podstawie mapy ogólnogeograficznej • omawia cechy środowiska przyrodniczego Japonii • charakteryzuje klimat Japonii • wyjaśnia przyczyny dynamicznego rozwoju Japonii po II wojnie światowej • wyjaśnia znaczenie dużych nakładów finansowych na oświatę i badania naukowe • opisuje udział usług w strukturze PKB • wyjaśnia znaczenie transportu dla gospodarki Japonii • opisuje czynniki pozaprodukcyjne sprzyjające rozwojowi rolnictwa w Japonii • wyjaśnia znaczenie terminu „marikultura” 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje geograficzne czynniki kształtujące klimat Japonii • wyjaśnia wpływ cyrkulacji monsunowej na klimat Japonii • wykazuje znaczenie czynników społeczno- -kulturowych dla tworzenia nowoczesnej gospodarki Japonii na tle niekorzystnych cech środowiska przyrodniczego • analizuje strukturę eksportu Japonii i formułuje wnioski • wyjaśnia, dlaczego główne ośrodki gospodarcze Japonii skoncentrowane są na wybrzeżach tego kraju • przedstawia przyczyny dużej gęstości zaludnienia na wyspie Honsiu 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje skutki położenia Japonii w strefie aktywności wulkanicznej i sejsmicznej • wykazuje przyczyny i znaczenie działań umożliwiających życie w trudnych warunkach przyrodniczych • wykazuje, że Japonia jest potęgą gospodarczą • opisuje znaczenie marikultury dla gospodarki Japonii 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje przyczyny i skutki spowolnienia gospodarczego Japonii

			<ul style="list-style-type: none"> wymienia najważniejsze cechy japońskiej gospodarki 				
14.	Indie – państwo bogaczy i nędzarzy	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Indie, podaje nazwę ich stolicy oraz nazwy państw sąsiadujących wskazuje na mapie główne krainy geograficzne i rzeki Indii oraz wymienia ich nazwy podaje liczbę ludności Indii przedstawia uwarunkowania wysokiego przyrostu naturalnego w Indiach wymienia nazwy głównych roślin uprawnych wymienia nazwy bogactw mineralnych Indii wymienia najważniejsze cechy gospodarki Indii opisuje kontrasty społeczne i gospodarcze w Indiach 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Indii omawia cechy środowiska przyrodniczego Indii omawia prognozy wzrostu liczby ludności Indii wyjaśnia znaczenie terminu „zielona rewolucja” opisuje poziom rozwoju rolnictwa Indii charakteryzuje uwarunkowania rolnictwa Indii wyjaśnia, dlaczego w Indiach występuje duże pogłowie bydła przedstawia czynniki rozwoju przemysłu w Indiach wskazuje na mapie gospodarczej Indii wybrane ośrodki przemysłu high-tech 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje diagram ilustrujący zmiany liczby ludności w XX i XXI wieku wykazuje problemy związane ze stale zwiększającą się liczbą ludności Indii wyjaśnia przyczyny gwałtownego rozwoju nowoczesnych technologii w Indiach opisuje system kastowy społeczeństwa Indii 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje poziom rozwoju gospodarczego Indii analizuje cechy indyjskiego rolnictwa i formułuje wnioski wyjaśnia przyczyny dynamicznego rozwoju nowoczesnych usług w Indiach 	<ul style="list-style-type: none"> przewiduje społeczno- - gospodarcze skutki eksplozji demograficznej w Indiach wykazuje wpływ hinduizmu na życie i działalność ludzi uzasadnia lokalizację ośrodków przemysłowych w Indiach 	
15.	Czarne złoto Bliskiego Wschodu	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „Bliski Wschód” wskazuje na mapie ogólnogeograficznej państwa należące do regionu Bliskiego Wschodu wymienia cechy środowiska przyrodniczego i gospodarki Bliskiego Wschodu wymienia nazwy państw, na których obszarze znajdują się najbogatsze złoża ropy naftowej wyjaśnia znaczenie terminu „OPEC” opisuje cechy kultury islamskiej 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie geograficzne Bliskiego Wschodu wskazuje na mapie ogólnogeograficznej państwa Bliskiego Wschodu i ich stolicy oraz podaje ich nazwy opisuje warunki naturalne Bliskiego Wschodu charakteryzuje zasoby ropy naftowej na Bliskim Wschodzie charakteryzuje region Bliskiego Wschodu pod kątem kierunków i poziomu rozwoju gospodarczego przedstawia działania państw Bliskiego Wschodu mające na celu uniezależnienie się od wydobycia ropy naftowej charakteryzuje gospodarkę krajów Bliskiego Wschodu, w 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje warunki przyrodnicze Bliskiego Wschodu niekorzystne dla działalności gospodarczej człowieka analizuje rozmieszczenie, zasoby i wydobycie ropy naftowej na Bliskim Wschodzie na podstawie map tematycznych i danych statystycznych analizuje udział państw Bliskiego Wschodu w światowym wydobyciu ropy naftowej i formułuje wnioski analizuje wartość PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca w wybranych krajach Bliskiego Wschodu i formułuje wnioski charakteryzuje Bliski Wschód pod kątem cech kulturowych, zasobów ropy naftowej i pozio- 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje korzyści gospodarcze i społeczne wynikające z eksportu ropy naftowej oraz produktów powstałych w wyniku jej przetworzenia porównuje wydobycie ropy naftowej z wartością PKB na jednego mieszkańca w poszczególnych krajach Bliskiego Wschodu opisuje wpływ religii na gospodarkę krajów Bliskiego Wschodu i życie muzułmanów analizuje skutki konfliktów na Bliskim Wschodzie porównuje poziom życia mieszkańców poszczególnych krajów Bliskiego Wschodu 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia tezę, że konflikty na Bliskim Wschodzie mają wpływ na globalną gospodarkę 	

				których nie wydobywa się ropy naftowej <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie i wymienia nazwy obszarów na Bliższym Wschodzie objętych konfliktami zbrojnymi 	mu rozwoju gospodarczego		
VI. E U R O P A	16.	Środowisko przyrodnicze Starego Kontynentu	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata Europę wskazuje na mapie wybrane elementy linii brzegowej Europy i wymienia ich nazwy wskazuje na mapie wybrane niziny, wyżyny i góry Europy oraz wymienia ich nazwy wymienia cechy ukształtowania powierzchni Europy na podstawie mapy wskazuje na mapie wybrane europejskie rzeki i jeziora oraz wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Europy na podstawie mapy ogólnogeograficznej charakteryzuje linię brzegową Europy na podstawie mapy porównuje średnią wysokość Europy ze średnią wysokością innych kontynentów wykazuje typowo nizinny charakter ukształtowania powierzchni Europy na podstawie mapy przedstawia czynniki geograficzne wpływające na klimat Europy opisuje klimat Europy na podstawie mapy wyjaśnia znaczenie terminu „kontynentalizm klimatu” charakteryzuje wybrane strefy roślinne Europy opisuje rozmieszczenie wód powierzchniowych w Europie na podstawie mapy 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie geograficzne i granice Europy z innymi kontynentami na mapie ogólnogeograficznej świata porównuje linię brzegową Europy z linią brzegową innych kontynentów porównuje ukształtowanie powierzchni Europy z ukształtowaniem powierzchni innych kontynentów wyjaśnia wpływ zlodowaceń na rzeźbę powierzchni Europy wyjaśnia zależności między typem klimatu a występowaniem formacji roślinnych wyjaśnia wpływ działalności rzek na rzeźbę powierzchni Europy wyjaśnia genezę wybranych europejskich jezior 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Europy przedstawia genezę powstawania gór w Europie wykazuje wpływ czynników geograficznych na cechy klimatu Europy wykazuje związki między budową geologiczną a ukształtowaniem pionowym Europy 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje następstwa południkowej i równoleżnikowej rozciągłości Europy
	17.	Europa – kontynent nowych państw	<ul style="list-style-type: none"> omawia przemiany polityczne w Europie po 1989 roku wymienia nazwy wybranych krajów Europy wyjaśnia znaczenie terminu „terytorium zależne” wskazuje najmniejsze i największe państwa Europy 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny zmian na mapie politycznej Europy po 1989 roku wyjaśnia skutki rozpadu ZSRR wymienia nazwy wybranych krajów Europy i ich stolic wskazuje na mapie kraje położone zarówno w Europie, 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia terytoria zależne wybranych krajów wyjaśnia znaczenie terminu „suwerenność” 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje znaczenie procesów integracyjnych zachodzących w Europie opisuje cele i zadania Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przyczyny rozpadu ZSRR i Jugosławii wyróżnia regiony geopolityczne Europy i uzasadnia ich powstanie

		pod względem powierzchni i liczby ludności na mapie politycznej Europy	jak i w Azji oraz wymienia ich nazwy			
18.	Europa się starzeje	<ul style="list-style-type: none"> • podaje liczbę ludności Europy • wymienia przyczyny niskiego przyrostu naturalnego • wymienia nazwy krajów o najniższym i najwyższym współczynniku przyrostu naturalnego w Europie • wymienia nazwy krajów, które zamieszkuje ludność o największej średniej długości życia • wymienia czynniki wpływające na długość życia w Europie 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje liczbę ludności Europy na tle liczby ludności świata • przedstawia zmiany liczby ludności w Europie w latach 2000–2007 • analizuje przyczyny i skutki niskiego przyrostu naturalnego • porównuje współczynnik przyrostu naturalnego w wybranych krajach Europy • porównuje udział ludności powyżej 65 roku życia w strukturze wiekowej wybranych państw Europy • porównuje strukturę wiekową ludności Europy i Afryki 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje, że tempo wzrostu liczby ludności w Europie jest najniższe na świecie • analizuje piramidę płci i wieku i formułuje wnioski • porównuje wartość współczynnika przyrostu naturalnego z odsetkiem ludności powyżej 65 roku życia i formułuje wnioski • wyjaśnia przyczyny starzenia się europejskich społeczeństw • wykazuje konsekwencje starzenia się społeczeństw europejskich 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje prognozy zmian demograficznych w Europie • uzasadnia twierdzenie, że społeczeństwo europejskie się starzeje • wyjaśnia przyczyny i skutki wydłużania się średniej długości życia 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje problemy demograficzne Europy i formułuje wnioski
19.	Ludność i urbanizacja w Europie	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje różnice w wyglądzie osób pochodzących z różnych części Europy • wymienia odmiany człowieka zamieszkujące Europę • wymienia nazwy rodzin językowych, do których należą języki europejskie • wymienia nazwy państw, w których obowiązuje więcej niż jeden język urzędowy • wymienia przykłady zróżnicowania kulturowego ludności Europy • wskazuje na mapie obszary o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia w Europie oraz wymienia ich nazwy • wskazuje na mapie największe miasta Europy oraz wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „wielokulturowość” • przedstawia zróżnicowanie językowe mieszkańców Europy • opisuje strukturę wyznaniową mieszkańców Europy • opisuje, na podstawie map tematycznych, zróżnicowanie regionalne, kulturowe, narodowościowe i etniczne współczesnej Europy • opisuje rozmieszczenie ludności w Europie na podstawie mapy • omawia przyczyny wysokiego wskaźnika urbanizacji w Europie • wyjaśnia znaczenie terminu „metropolia” i wymienia przykłady europejskich metro- 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje strukturę wyznaniową ludności w wybranych państwach Europy • opisuje, na podstawie mapy, rozmieszczenie ludów Europy • opisuje przyczyny i konsekwencje zróżnicowania ludności Europy • omawia położenie oraz układ przestrzenny Londynu • przedstawia znaczenie Londynu jako światowej metropolii 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wielokulturowość Europy • wykazuje skutki wielokulturowości mieszkańców Europy • wyjaśnia przyczyny warunkujące rozmieszczenie ludności w Europie 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia, że Europa charakteryzuje się warunkami przyrodniczymi i pozapryrodniczymi korzystnymi dla osadnictwa • analizuje zróżnicowanie wskaźnika urbanizacji w wybranych krajach Europy

		<ul style="list-style-type: none"> • opisuje, na podstawie mapy, położenie Londynu 	<p>polii</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego Londyn jest nazywany „miastem świata” 			
20.	Surowe środowisko Europy Północnej	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „kraje skandynawskie” • wskazuje kraje Europy Północnej na mapie i wymienia ich nazwy • wymienia warunki przyrodnicze Europy Północnej niesprzyjające działalności człowieka • wymienia cechy środowiska przyrodniczego Europy Północnej sprzyjające działalności człowieka • wymienia nazwy głównych bogactw naturalnych krajów skandynawskich • przedstawia główne działy przemysłu dynamicznie rozwijające się w krajach Europy Północnej • opisuje, na podstawie mapy, rozmieszczenie głównych ośrodków miejskich w Europie Północnej 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie państw Europy Północnej • opisuje warunki przyrodnicze Europy Północnej • wyjaśnia łagodzący wpływ prądu morskiego na cechy klimatu Europy Północnej • wyjaśnia znaczenie terminu „okres wegetacyjny” • charakteryzuje rolnictwo Europy Północnej • omawia znaczenie upraw roślin w specjalnie ogrzewanych i doświetlanych szklarniach • wykazuje znaczenie położenia Skandynawii i omawia sposoby wykorzystania mórz • analizuje wielkość połowów ryb w wybranych krajach świata i krajach Europy Północnej • przedstawia wykorzystanie surowców odnawialnych w produkcji energii 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje środowisko przyrodnicze krajów Europy Północnej • wyjaśnia, dlaczego porty morskie położone za kołem podbiegunowym nie zamarzają • wykazuje zależności między warunkami klimatycznymi a typową roślinnością krajów Europy Północnej • analizuje i ocenia strukturę użytkowania ziemi w Europie Północnej • ocenia poziom życia mieszkańców Europy Północnej • wykazuje wpływ warunków naturalnych na rozmieszczenie ludności w Europie Północnej • wykazuje, na podstawie map tematycznych, związki między głównymi cechami środowiska przyrodniczego Europy Północnej a głównymi kierunkami rozwoju gospodarczego 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje niekorzystny wpływ warunków środowiska przyrodniczego Europy Północnej na działalność gospodarczą człowieka • porównuje środowisko przyrodnicze krajów Europy Północnej 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje zjawisko odpływu ludności z obszarów północnej Skandynawii • przedstawia walory turystyczne krajów Europy Północnej
21.	Gospodarka w cieniu Alp	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „kraje alpejskie” • wskazuje kraje alpejskie na mapie ogólnogeograficznej, wymienia nazwy tych państw oraz nazwy ich stolic • wyjaśnia znaczenie terminu „granica wiecznego śniegu” • wymienia czynniki decydujące o występowaniu lodowców górskich w Alpach • wymienia wiodące działy 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia położenie krajów alpejskich na podstawie mapy ogólnogeograficznej • opisuje warunki klimatyczne w Alpach • wyjaśnia występowanie źródeł wielu rzek europejskich w Alpach • charakteryzuje piętra klimatyczno-roślinne w Alpach • opisuje rzeźbę Alp • opisuje główne kierunki 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje środowisko przyrodnicze krajów alpejskich • wykazuje wpływ gór na środowisko przyrodnicze i gospodarkę krajów alpejskich • analizuje strukturę użytkowania ziemi w krajach alpejskich i formułuje wnioski • wykazuje, że kraje alpejskie należą do państw wysoko rozwiniętych 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje czynniki decydujące o wykształceniu pięter klimatyczno-roślinnych w Alpach • wykazuje znaczenie sektora usług turystycznych i finansowych dla gospodarki krajów alpejskich • wykazuje odrębność kulturową mieszkańców gór 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje genezę rzeźby alpejskiej • analizuje czynniki decydujące o rozwoju sektora finansowego w Szwajcarii

		<p>gospodarki krajów alpejskich</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje specyfikę rozmieszczenia ludności w Alpach • wskazuje największe miasta alpejskie na mapie i wymienia ich nazwy 	<p>rozwoju gospodarczego krajów alpejskich</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje strukturę przemysłu krajów alpejskich • ocenia warunki rozwoju hydroenergetyki w krajach alpejskich • opisuje rozmieszczenie miast i gęstość zaludnienia w krajach alpejskich 			
22.	Turystyczne bogactwo Europy Południowej	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „kraje śródziemnomorskie” • wskazuje na mapie kraje Europy Południowej i wymienia nazwy ich stolic • przedstawia turystyczną atrakcyjność regionu śródziemnomorskiego • wskazuje na mapie wyspy położone na Morzu Śródziemnym i wymienia ich nazwy • wskazuje na mapie góry znajdujące się na obszarze południowej Europy i wymienia ich nazwy • wyjaśnia znaczenie terminu „makia” • wymienia przykłady atrakcji turystycznych południowej Europy 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia położenie geograficzne krajów śródziemnomorskich na podstawie mapy ogólnogeograficznej • opisuje warunki środowiska przyrodniczego krajów śródziemnomorskich • charakteryzuje warunki klimatyczne i roślinność krajów śródziemnomorskich na podstawie map tematycznych • charakteryzuje walory przyrodnicze i pozaprzyrodnicze krajów Europy Południowej • opisuje, na podstawie mapy tematycznej, rozmieszczenie najważniejszych ośrodków turystycznych Europy Południowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje turystyczną atrakcyjność regionu śródziemnomorskiego • opisuje wybrane atrakcje turystyczne regionu • analizuje infrastrukturę turystyczną i jej znaczenie dla rozwoju turystyki Europy Południowej • wykazuje niekorzystny wpływ turystyki na środowisko przyrodnicze • ukazuje dziedzictwo kulturowe krajów śródziemnomorskich 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje atrakcyjność przyrodniczą Europy Południowej • wykazuje związki między rozwojem turystyki a warunkami przyrodniczymi i dziedzictwem kulturowym • ocenia rolę turystyki w rozwoju gospodarczym krajów Europy Południowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależności między wielkością ruchu turystycznego a przychodami wybranych krajów
23.	Francja – rolnictwo XXI wieku	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Francję i podaje nazwę jej stolicy • wymienia czynniki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze warunkujące rozwój rolnictwa we Francji • wymienia nazwy roślin uprawianych we Francji • opisuje produkty 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie geograficzne Francji • charakteryzuje warunki klimatyczno-glebowe warunkujące rozwój rolnictwa we Francji • opisuje ukształtowanie powierzchni terenu we Francji na podstawie mapy • wskazuje na mapie gospodar- 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje strukturę użytkowania ziemi we Francji • wykazuje wpływ klimatu na rozmieszczenie upraw we Francji • wykazuje, na przykładzie rolnictwa Francji, związek między warunkami przyrodniczymi a kierunkiem i efektywnością produkcji rolnej • wykazuje, że przemysł środków 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wpływ czynników pozaprzyrodniczych na wielkość produkcji roślinnej i zwierzęcej • dowodzi, że francuskie rolnictwo jest wysoko rozwinięte 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia, na podstawie danych statystycznych, miejsce Francji w produkcji rolnej w Europie

			<p>charakterystyczne dla Francji</p> <p>• charakteryzuje najważniejsze regiony rolnicze Francji</p> <ul style="list-style-type: none"> • porównuje wielkość plonów pszenicy i buraków cukrowych w wybranych krajach • charakteryzuje Wspólną Politykę Rolną krajów Unii Europejskiej • identyfikuje cechy rolnictwa towarowego 	<p>transportu ma duże znaczenie dla gospodarki Francji</p>			
VII. S A S I E D Z I P O L S K I	24.	Niemcy – potęga gospodarcza	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy państw sąsiadujących z Polską i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej • wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Niemcy, podaje nazwę stolicy tego państwa oraz nazwy krajów z nim sąsiadujących • wskazuje na mapie główne krainy geograficzne i najważniejsze rzeki Niemiec oraz wymienia ich nazwy • przedstawia udział przemysłu w strukturze PKB Niemiec • wymienia nazwy wybranych roślin uprawianych w Niemczech 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje długości granic Polski z poszczególnymi państwami • określa położenie geograficzne Niemiec na mapie ogólnogeograficznej • przedstawia czynniki dynamicznego rozwoju gospodarczego Niemiec • wyjaśnia znaczenie transportu dla gospodarki Niemiec • wymienia przyczyny dobrego rozwoju gospodarczego Niemiec • przedstawia, na podstawie wskazanych źródeł informacji geograficznej, główne kierunki i przyczyny zmian w strukturze przemysłu Zagłębia Ruhry 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wysoki poziom rozwoju gospodarczego Niemiec na podstawie wartości PKB i struktury zatrudnienia • wykazuje znaczenie usług dla gospodarki Niemiec • analizuje działania Niemiec na rzecz ochrony środowiska • przedstawia przyczyny spadku tempa rozwoju gospodarczego Niemiec na początku XXI wieku • wyjaśnia przyczyny i skutki ujemnego przyrostu naturalnego w Niemczech • opisuje uwarunkowania rozwoju rolnictwa Niemiec 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wysoki poziom rozwoju przemysłu, rolnictwa i usług w Niemczech • analizuje uwarunkowania rozwoju przemysłu przetwórczego i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> • dowodzi, że Niemcy znajdują się w ścisłej czołówce najlepiej rozwiniętych państw świata • analizuje przyczyny migracji ludności do Niemiec
	25.	Słowacja i Czechy – wspólna przeszłość, odrębna przyszłość	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Czechy i Słowację, wymienia nazwy ich stolic oraz nazwy państw sąsiadujących z tymi krajami • wskazuje na mapie i wymienia nazwy głównych krain geograficznych oraz najważniejszych rzek Czech i Słowacji • wymienia nazwy państw 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie geograficzne Słowacji i Czech na mapie ogólnogeograficznej • przedstawia wspólne cechy środowiska przyrodniczego Czech i Słowacji • opisuje zasoby bogactw naturalnych Czech i Słowacji • opisuje atrakcje Czech i Słowacji przyciągające turystów 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje i porównuje, na podstawie różnych źródeł informacji geograficznej, środowisko przyrodnicze Czech i Słowacji • wykazuje podobieństwa i różnice w gospodarce tych państw • porównuje strukturę PKB oraz strukturę zatrudnienia Czech i Słowacji • analizuje demograficzne podobieństwa i różnice Czech i Słowacji 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przyczyny rozpadu Czechosłowacji • porównuje tempo rozwoju gospodarczego Czech i Słowacji oraz formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje środowisko społeczno-gospodarcze południowych sąsiadów Polski oraz formułuje wnioski • projektuje tygodniowy pobyt na Słowacji, uwzględniając walory środowiska przyrodniczego i kulturowego

		<p>będących głównymi partnerami handlowymi Czech i Słowacji</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy mniejszości narodowych zamieszkujących Czechy i Słowację 		<p>wacji</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia problemy społeczności romskiej zamieszkującej Słowację 		
26.	Problemy gospodarcze oraz demograficzne Litwy, Białorusi i Ukrainy	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Litwę, Białoruś i Ukrainę, wymienia nazwy ich stolic oraz nazwy państw sąsiadujących z tymi krajami wskazuje na mapie główne krainy geograficzne i najważniejsze rzeki Litwy, Białorusi i Ukrainy oraz podaje ich nazwy wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego i społeczno-gospodarczego tych państw wymienia problemy demograficzne Białorusi, Litwy i Ukrainy wyjaśnia znaczenie terminu „depopulacja” 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie geograficzne Litwy, Białorusi i Ukrainy charakteryzuje i porównuje, na podstawie różnych źródeł informacji geograficznej, środowisko przyrodnicze Litwy, Białorusi i Ukrainy przedstawia cechy gospodarki Litwy, Białorusi i Ukrainy przedstawia współczesne przemiany gospodarcze Ukrainy przedstawia przyczyny ujemnego przyrostu naturalnego na Białorusi, Litwie i Ukrainie 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje poziom rozwoju gospodarczego Litwy, Białorusi i Ukrainy opisuje uwarunkowania rozwoju gospodarki Litwy wyjaśnia przyczyny słabego rozwoju gospodarczego Białorusi opisuje uwarunkowania rozwoju rolnictwa na Ukrainie wyjaśnia przyczyny kryzysu gospodarczego na Ukrainie po rozpadzie ZSRR analizuje współczynnik przyrostu naturalnego na Białorusi, Litwie i Ukrainie oraz formułuje wnioski przedstawia działania rządów Litwy, Białorusi i Ukrainy mające na celu zahamowanie depopulacji opisuje atrakcje turystyczne Krymu 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje historię powstania Litwy, Białorusi i Ukrainy wykazuje różnicowanie gospodarcze tych państw ocenia zasoby bogactw mineralnych Litwy, Białorusi i Ukrainy omawia efekty przemian gospodarczych, które nastąpiły na Białorusi, Litwie i na Ukrainie wykazuje przyczyny i skutki depopulacji na Białorusi, Litwie i Ukrainie 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje środowisko społeczno-gospodarcze południowych i wschodnich sąsiadów Polski oraz formułuje wnioski
27.	Rosja – największe państwo świata	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Rosję, wymienia nazwę jej stolicy wskazuje na mapie główne krainy geograficzne, rzeki i jeziora Rosji oraz wymienia ich nazwy wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Rosji wyjaśnia znaczenie terminu „wieloletnia zmarzlina” wymienia nazwy najgęściej zaludnionych obszarów Rosji 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Rosji na mapie ogólnogeograficznej omawia cechy ukształtowania powierzchni Rosji charakteryzuje strefy klimatyczno-roślinne Rosji opisuje rozmieszczenie ludności w Rosji na podstawie mapy gęstości zaludnienia wyjaśnia przyczyny depopulacji w Rosji przedstawia przyczyny spadku współczynnika urodzeń w 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje konsekwencje przyrodnicze dużej rozciągłości równoleżnikowej i południkowej Rosji wskazuje na mapie obszary występowania wieloletniej zmarzliny wykazuje wpływ występowania wieloletniej zmarzliny na działalność człowieka wykazuje różnicowanie przyrodnicze Rosji przewiduje skutki depopulacji w Rosji 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje różnicowanie warunków przyrodniczych oraz ich wpływ na rozmieszczenie ludności i działalność gospodarczą analizuje zmiany przyrostu naturalnego w Rosji i formułuje wnioski wyjaśnia przyczyny i skutki spadku średniej długości życia wśród mężczyzn w Rosji wykazuje różnicowanie narodowościowe i kulturowe 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia tezę, że Rosja jest krajem o wielkich możliwościach gospodarczych przedstawia przyczyny dysproporcji społecznych w Rosji

		<ul style="list-style-type: none"> wymienia najważniejsze problemy ludnościowe Rosji wymienia główne cechy rosyjskiej gospodarki wymienia przyczyny ujemnego przyrostu naturalnego w Rosji wymienia nazwy bogactw naturalnych Rosji 	<p>Rosji</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie i wymienia nazwy obszarów w Rosji o dużej koncentracji przemysłu opisuje zróżnicowanie etniczne, językowe i religijne mieszkańców Rosji przedstawia uwarunkowania niewielkiego zaludnienia w części Rosji położonej na wschód od Uralu 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje uwarunkowania rozwoju przemysłu w Rosji wykazuje, że gospodarka Rosji ma charakter surowcowy analizuje strukturę eksportu Rosji i formułuje wnioski omawia najważniejsze problemy rosyjskiego rolnictwa 	<p>społeczeństwa rosyjskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia rolę Rosji w światowej gospodarce i polityce wykazuje zróżnicowanie gospodarcze Rosji 	
--	--	---	---	--	--	--

Klasa 3

Rozdział	Lp.	Temat	Poziomy wymagań				
			łopuszczającą	łostateczną	łobłą	bardzo dobrą	telującą
I. P O Ł O Ż E N I E	1	Położenie i granice Polski	<p>Uczeń poprawnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje Polskę na ogólnogeograficznej mapie Europy wymienia nazwy państw sąsiadujących z Polską i wskazuje te państwa na mapie ogólnogeograficznej wymienia cechy położenia Polski wymienia zalety położenia Polski wymienia korzyści wynikające z nadmorskiego położenia Polski 	<p>Uczeń poprawnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map położenie Polski na świecie i w Europie wymienia nazwy skrajnych punktów Polski i wskazuje je na mapie opisuje przebieg granicy lądowej Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej opisuje granicę morską na mapie ogólnogeograficznej 	<p>Uczeń poprawnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie fizycznogeograficzne, polityczne i matematyczne Polski korzystając z mapy Polski, mapy Europy i mapy świata opisuje położenie własnego regionu na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski opisuje wody wewnętrzne, morze terytorialne oraz wyłączną strefę ekonomiczną na podstawie schematu i mapy ogólnogeograficznej Polski opisuje granice Polski na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski i danych statystycznych 	<p>Uczeń poprawnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zależności między miejscowym czasem słonecznym a czasem strefowym i urzędowym w Polsce na podstawie mapy stref czasowych określa położenie matematyczne Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej oblicza rozciągłość równoleżnikową i południkową Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej oblicza różnicę czasu słonecznego między skrajnymi punktami Polski 	<p>Uczeń poprawnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ocenia położenie Polski w Europie i na świecie wykazuje korzyści wynikające z położenia Polski

I Ś R O D O W I S K O P R Z Y R O D N I C Z E	1.	Budowa geologiczna Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy głównych jednostek tektonicznych Polski i wskazuje je na mapie geologicznej wymienia nazwy er, w których wystąpiły ruchy górotwórcze wymienia nazwy górotworów kaledońskich, hercyńskich i alpejskich oraz wskazuje je na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie tabeli stratygraficznej najważniejsze wydarzenia geologiczne na terenie Polski opisuje proces powstania węgla kamiennego 	<ul style="list-style-type: none"> przyporządkowuje nazwy pasm górskich do nazw orogenez, w których te góry powstawały rozpoznaje rodzaje węgla i charakteryzuje warunki, w których powstawał węgiel kamienny 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje główne jednostki tektoniczne Polski wykazuje związki między budową geologiczną a dziejami geologicznymi 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje uwarunkowania powstawania gór w Polsce
	2.	Zlodowacenia na obszarze Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy zlodowaceń i wskazuje ich zasięg na mapie Polski rozpoznaje górskie formy polodowcowe na schematach 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje formy polodowcowe na schematach i wskazuje obszary ich występowania na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> omawia uwarunkowania zlodowaceń w Polsce opisuje warunki powstania form polodowcowych 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę form polodowcowych 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje i porównuje cechy krajobrazu peryglacjalnego i młodoglacjalnego
	3.	Ukształtowanie powierzchni	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki wewnętrzne i zewnętrzne wpływające na ukształtowanie powierzchni Polski wymienia cechy rzeźby powierzchni Polski wymienia nazwy punktów najwyższej i najniższej położonych w Polsce i wskazuje te punkty na mapie rozdziela przedstawione na ilustracjach formy rzeźby terenu 	<ul style="list-style-type: none"> omawia cechy rzeźby powierzchni Polski na podstawie mapy hipsometrycznej Polski wymienia nazwy pasów ukształtowania powierzchni i wskazuje je na mapie Polski charakteryzuje poszczególne pasy ukształtowania powierzchni w Polsce odczytuje na mapie hipsometrycznej wysokości względne i bezwzględne wymienia nazwy regionów geograficznych w poszczególnych pasach ukształtowania powierzchni i wskazuje te regiony na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie krzywej hipsograficznej udział nizin, wyżyn i gór w powierzchni Polski charakteryzuje na podstawie mapy hipsometrycznej cechy rzeźby powierzchni Polski oblicza różnice wysokości bezwzględnej, korzystając z mapy hipsometrycznej 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje pasowość ukształtowania powierzchni Polski wyjaśnia wpływ przeszłości geologicznej na ukształtowanie powierzchni Polski wyjaśnia wpływ współczesnych procesów geologicznych na ukształtowanie powierzchni Polski wykazuje zależności pomiędzy współczesną rzeźbą Polski a wybranymi wydarzeniami geologicznymi 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje cechy oraz genezę rzeźby terenu poszczególnych pasów ukształtowania powierzchni Polski
	4.	Skały i surowce mineralne	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy skał występujących w Polsce klasyfikuje surowce mineralne ze względu na ich gospodarcze wykorzystanie wymienia przykłady wykorzystania surowców mineralnych i skał w różnych dziedzinach 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje na podstawie fotografii lub okazów główne rodzaje skał występujących w regionie i w Polsce wskazuje na mapie Polski obszary występowania surowców mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy rozmieszczenie skał powierzchniowych opisuje na podstawie mapy tematycznej rozmieszczenie surowców mineralnych klasyfikuje skały występujące w Polsce ze względu na ich 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje i ocenia na podstawie danych statystycznych zasoby surowców mineralnych w Polsce analizuje wpływ wydobycia surowców mineralnych na środowisko 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między budową geologiczną a występowaniem surowców mineralnych

P O L S K I			<p>dzinach życia człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy skał i surowców mineralnych występujących w regionie swojego zamieszkania 		<p>pochodzenie</p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje znaczenie gospodarcze surowców mineralnych 		
	5.	Klimat Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienia geograficzne czynniki wpływające na klimat Polski wymienia nazwy mas powietrza napływających nad Polskę odczytuje informacje przedstawione na klimatogramach wymienia nazwy termicznych pór roku w Polsce wymienia nazwy wiatrów lokalnych i miejsce ich występowania 	<ul style="list-style-type: none"> odczytuje na mapach klimatycznych Polski przestrzenny rozkład temperatury powietrza i opadów atmosferycznych opisuje cechy klimatu Polski oraz swojego regionu opisuje cechy klimatu przejściowego odczytuje z mapy długość okresu wegetacyjnego kreśli klimatogramy na podstawie danych liczbowych 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ czynników geograficznych na cechy klimatu Polski analizuje przebieg izoterm lipca i stycznia na mapach klimatycznych Polski opisuje pogodę kształtowaną przez poszczególne masy powietrza napływające nad Polskę wyjaśnia występowanie w Polsce termicznych pór roku wyjaśnia mechanizm powstawania wiatru halnego w górach i bryzy morskiej nad Bałtykiem opisuje zagrożenia wynikające ze zmian klimatu w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między geograficznymi czynnikami kształtującymi klimat a cechami klimatu Polski wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania temperatury powietrza oraz opadów atmosferycznych w Polsce wykazuje wpływ mas powietrza napływających nad obszar Polski na kształtowanie się pogody wykazuje przejściowość klimatyczną Polski wyjaśnia przyczyny zróżnicowania przestrzennego długości okresu wegetacyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje klimat Polski z klimatem innych krajów Europy
	6.	Wody powierzchniowe i podziemne Polski	<ul style="list-style-type: none"> klasyfikuje wody występujące w Polsce wymienia nazwy głównych rzek oraz ich dopływów i opisuje ich rozmieszczenie na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy wód występujących we własnym regionie porównuje powierzchnie i głębokości wybranych jezior klasyfikuje wody podziemne opisuje gospodarcze wykorzystanie wód podziemnych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje rozmieszczenie kanałów na podstawie mapy ogólnogeograficznej wymienia nazwy głównych kanałów i wskazuje te kanały na mapie Polski wymienia nazwy wybranych jezior i wskazuje te jeziora na mapie Polski wyróżnia typy genetyczne jezior Polski opisuje rozmieszczenie rejonów eksploatacji i wykorzystanie gospodarcze wód podziemnych opisuje wody powierzchniowe swojego regionu 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje cechy sieci rzecznej w Polsce opisuje genezę mis jeziornych występujących w Polsce opisuje funkcje sztucznych jezior zaporowych wyjaśnia znaczenie gospodarcze wód powierzchniowych wykazuje znaczenie wód leczniczych przedstawia sposoby wykorzystania wód podziemnych opisuje rozmieszczenie rejonów eksploatacji i wykorzystanie wód mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje asymetrię dorzecza Wisły i Odry i wyjaśnia przyczyny jej powstania wykazuje znaczenie gospodarcze kanałów ocenia stopień i sposoby wykorzystania wód powierzchniowych i podziemnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki między budową geologiczną, rzeźbą powierzchni, klimatem i stosunkami wodnymi w Polsce

	7.	Morze Bałtyckie	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy największych zatok, wysp, cieśnin oraz głębi Morza Bałtyckiego i wskazuje je na mapie wymienia na podstawie mapy ogólnogeograficznej cechy geograficzne Morza Bałtyckiego przedstawia właściwości fizyczne wód Bałtyku omawia znaczenie gospodarcze Morza Bałtyckiego 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Europę położenie Morza Bałtyckiego omawia główne cechy położenia Morza Bałtyckiego opisuje rozmieszczenie największych jego zatok, wysp, cieśnin oraz głębi na podstawie mapy ogólnogeograficznej przedstawia główne cechy środowiska przyrodniczego Morza Bałtyckiego wymienia przyczyny zanieczyszczenia Bałtyku 	<ul style="list-style-type: none"> omawia genezę Morza Bałtyckiego omawia cechy fizyczne wód Morza Bałtyckiego wyjaśnia przyczyny degradacji wód Morza Bałtyckiego 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zróżnicowanie zasolenia i temperatury wody Bałtyku wykazuje znaczenie gospodarcze Morza Bałtyckiego 	<ul style="list-style-type: none"> proponuje sposoby ochrony wód Bałtyku
	8.	Gleby w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki glebotwórcze klasyfikuje gleby w Polsce wymienia nazwy gleb występujących we własnym regionie wyjaśnia znaczenie gospodarcze gleb 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje za pomocą mapy gleb rozmieszczenie głównych typów genetycznych gleb w Polsce rozdziela typy gleb ze względu na ich żyzność opisuje gleby w regionie zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje typy genetyczne gleb występujących w Polsce opisuje cechy gleb występujących w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny degradacji gleb i wymienia sposoby jej zapobiegania ocenia wartość użytkową gleb w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje profile glebowe
	9.	Roślinność i świat zwierzęcy	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy formacji roślinnych występujących w Polsce rozpoznaje typy zbiorowisk roślinnych w Polsce rozpoznaje wybrane gatunki roślin i zwierząt przedstawione na fotografiach 	<ul style="list-style-type: none"> określa na podstawie diagramu skład gatunkowy lasów w Polsce opisuje na podstawie mapy rozmieszczenie kompleksów leśnych w Polsce opisuje funkcje lasów w Polsce opisuje świat roślin i zwierząt w Polsce i swoim regionie 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zależności między klimatem a szatą roślinną opisuje zasięg lasów na terenie Polski na podstawie mapy tematycznej porównuje zbiorowiska leśne na obszarach nizinnych i w górach charakteryzuje na podstawie schematu typy zbiorowisk leśnych w zależności od podłoża 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia lesistość Polski na podstawie mapy tematycznej i danych statystycznych 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zależności między składem gatunkowym lasów a warunkami klimatycznymi i glebowymi
II. O B S	10.	Od gminy po województwo	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „powiat grodzki”, „powiat ziemski”, „gmina”, „województwo”, „prezydent”, „burmistrz”, „starosta”, „wójt” wymienia nazwy województw oraz ich stolicy i wskazuje je na mapie admini- 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje podział administracyjny Polski wymienia zadania poszczególnych szczebli administracji samorządowej 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia trójstopniowy podział władz administracyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje kompetencje poszczególnych szczebli administracji samorządowej 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje znaczenie podziału administracyjnego

Z A R L U D N O Ś Ć I U R B A N I Z A C J A	11.	Ilu nas jest?	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „demografia”, „przyrost naturalny”, „przyrost rzeczywisty”, „średnia długość życia”, „struktura wiekowa społeczeństwa” • wymienia czynniki wpływające na zmiany liczby ludności w Polsce • wymienia nazwy regionów o dodatnim i ujemnym przyroście naturalnym w Polsce • wymienia czynniki wpływające na niską wartość przyrostu naturalnego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie danych statystycznych zmiany liczby ludności Polski po 1946 roku • opisuje czynniki wpływające na zmiany liczby ludności w Polsce • porównuje na podstawie danych liczbowych długość życia w Polsce z długością życia w innych krajach • opisuje strukturę płci i wieku na podstawie danych statystycznych oraz piramidy płci i wieku ludności Polski • odczytuje z różnych źródeł informacji (m.in. rocznika statystycznego) dane dotyczące: liczby ludności Polski, urodzeń, zgonów, przyrostu naturalnego 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zmiany przyrostu naturalnego w Polsce od zakończenia II wojny światowej do dziś na podstawie danych statystycznych • wykazuje przyczyny i skutki spadku przyrostu naturalnego w ostatnich latach • porównuje na podstawie danych statystycznych współczynnik przyrostu naturalnego w miastach i wsiach Polski • analizuje piramidę płci i wieku ludności Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje skutki ujemnego przyrostu naturalnego w Polsce • analizuje okresy wyżu i niżu demograficznego w Polsce oraz formułuje wnioski • oblicza współczynniki przyrostu naturalnego i rzeczywistego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • prognozuje zmiany liczby ludności w Polsce
	12.	Rozmieszczenie ludności w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „gęstość zaludnienia” • wymienia nazwy obszarów o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia i wskazuje te obszary na mapie Polski • omawia średnią gęstość zaludnienia w swoim regionie • wymienia atrakcje i bariery osadnicze w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Polsce • charakteryzuje na podstawie map gęstości zaludnienia różnicowanie rozmieszczenia ludności w Polsce i zamieszkiwanym regionie 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje gęstość zaludnienia w swoim regionie z gęstością zaludnienia innych regionów Polski • porównuje czynniki decydujące o rozwoju osadnictwa dawniej i współcześnie 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie map gęstości zaludnienia różnicowanie rozmieszczenia ludności w Polsce i zamieszkiwanym regionie oraz wyjaśnia te różnice, uwzględniając czynniki przyrodnicze, historyczne i społeczno-ekonomiczne • ocenia atrakcje i bariery osadnicze w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje przyczyny i skutki dużej lub małej gęstości zaludnienia w wybranym regionie Polski
	13.	Wewnętrzne i zagraniczne migracje Polaków	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „migracja” • wyjaśnia przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce • opisuje przyczyny migracji poszczególnych grup ludności w Polsce • wymienia przyczyny rozwoju terenów podmiejskich 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce • opisuje główne kierunki migracji Polaków po II wojnie światowej • odczytuje z danych statystycznych wielkość migracji z Polski i do Polski • opisuje dawne i współczesne kierunki migracji wewnętrznych 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje skutki migracji z Polski i do Polski • opisuje wpływ ruchów migracyjnych na zmiany liczby ludności Polski • omawia przyczyny ujemnego salda migracji ze wsi do miast w Polsce • omawia przyczyny ujemnego salda migracji zewnętrznych 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza saldo migracji w Polsce • opisuje skutki migracji zewnętrznych z punktu widzenia interesów Polski • ocenia wpływ ruchów migracyjnych na zmiany liczby i rozmieszczenie ludności Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza przyrost rzeczywisty ludności Polski

W P O L S C E			<ul style="list-style-type: none"> wymienia przyczyny migracji zagranicznych Polaków wymienia nazwy krajów, do których migrują Polacy i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej 	<p>w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny wzrostu przyrostu rzeczywistego w Polsce w ostatnich latach 	<p>w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny głównych kierunków współczesnych migracji zewnętrznych Polaków 		
	14.	Struktura narodowościowa i wyznaniowa w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „narod”, „państwo wielonarodowościowe”, „państwo jednolite narodowościowo”, „mniejszość narodowa”, „mniejszość etniczna”, „społeczność etniczna” wymienia nazwy mniejszości narodowych zamieszkujących Polskę wymienia nazwy mniejszości etnicznych i opisuje ich rozmieszczenie na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego Polska jest krajem niemal jednolitym narodowościowo wymienia nazwy regionów zamieszkiwanych przez mniejszości narodowe i wskazuje je na mapie Polski opisuje na podstawie danych statystycznych strukturę wyznaniową ludności Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wyszukuje informacje o dorobku kulturowym wybranych mniejszości etnicznych 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zróżnicowanie struktury narodowościowej Polski przed II wojną światową obecnie analizuje przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia mniejszości narodowych w Polsce opisuje zróżnicowanie narodowościowe i etniczne wybranych regionów Polski charakteryzuje dorobek kulturowy, gospodarczy i naukowy wybranych grup etnicznych 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia konteksty wielokulturowości w Polsce
	15.	Struktura zatrudnienia	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy województw o najwyższym zatrudnieniu w usługach oraz wskazuje je na mapie Polski wymienia przyczyny i skutki bezrobocia w Polsce wyjaśnia przyczyny emigracji zarobkowej Polaków wymienia główne, aktualne problemy rynku pracy w Polsce i w zamieszkiwanym regionie 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie danych statystycznych zmiany w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce omawia strukturę zatrudnienia w wybranych województwach opisuje główne, aktualne problemy rynku pracy w Polsce i w zamieszkiwanym regionie opisuje zróżnicowanie stopy bezrobocia w wybranych województwach i porównuje je ze swoim województwem 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny zmian struktury zatrudnienia ludności wykazuje różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i we własnym regionie wyjaśnia przyczyny i skutki bezrobocia w Polsce oraz migracji zarobkowej wybranych grup zawodowych analizuje stopę bezrobocia w wybranych województwach oraz swoim regionie i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zmiany w strukturze zatrudnienia w latach 1930–2008 w Polsce porównuje strukturę zatrudnienia w swoim województwie oraz innych województwach i formułuje wnioski omawia przyczyny zróżnicowania struktury zatrudnienia w wybranych województwach Polski ocenia stopę bezrobocia w swoim województwie 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza stopę bezrobocia w Polsce prognozuje zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce
	16.	Urbanizacja w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy miast polskich wymienia czynniki, które miały wpływ na intensywność urbanizacji w Polsce odczytuje z danych staty- 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje procesy urbanizacyjne w Polsce na podstawie danych statystycznych omawia na podstawie danych statystycznych wskaźnik urbanizacji w Polsce w latach 1950– 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje wskaźnik urbanizacji zamieszkiwanego województwa ze wskaźnikiem urbanizacji w wybranym województwie i formułuje wnioski opisuje przyczyny zróżnicowa- 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia wpływ migracji ludności ze wsi do miast na proces urbanizacji porównuje wskaźnik urbanizacji w Polsce oraz innych krajach i wymienia przyczyny jego 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza wskaźnik urbanizacji wybranych obszarów Polski i interpretuje go

			<p>stycznych wskaźniki urbanizacji dla wybranych województw</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy obszarów najbardziej zurbanizowanych w Polsce i wskazuje te obszary na mapie Polski opisuje miasta Polski według grup wielkościowych rozdziela typy aglomeracji w Polsce wymienia nazwy aglomeracji miejskich i wskazuje je na mapie Polski 	<p>2008</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny rozwoju wielkich miast w Polsce opisuje funkcje miast Polski na wybranych przykładach porównuje rozmieszczenie i wielkość miast w Polsce oraz zamieszkiwanym regionie wyjaśnia różnicę między miastem a wsią 	<p>nia urbanizacji w wybranych regionach Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje różnice między aglomeracją monocentryczną a aglomeracją policentryczną omawia problemy mieszkańców dużych miast 	<p>zróznicowania</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje i ocenia na podstawie mapy ogólnogeograficznej rozmieszczenie dużych miast w Polsce i zamieszkiwanym regionie 	
III. R O L N I C T W O W P O L	17.	Czynniki rozwoju rolnictwa	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „struktura użytkowania ziemi”, „użytki rolne”, „grunty orne” wymienia nazwy obszarów c najkorzystniejszych warunkach przyrodniczych rozwoju rolnictwa i wskazuje te obszary na mapie Polski wymienia czynniki ograniczające rozwój rolnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie map tematycznych warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce przedstawia warunki pozaprodukcyjne rozwoju rolnictwa wyróżnia na podstawie danych statystycznych główne cechy struktury użytkowania ziemi oraz wielkości i własności gospodarstw rolnych w Polsce opisuje na podstawie danych statystycznych poziom mechanizacji i chemizacji rolnictwa w Polsce wyjaśnia wpływ polityki rolnej państwa na poziom rolnictwa w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróznicowania wielkości gospodarstw rolnych przedstawia skutki rozdrobnienia gospodarstw rolnych w Polsce ukazuje zmiany w polskim rolnictwie po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce ocenia warunki pozaprodukcyjne rozwoju rolnictwa w Polsce ocenia strukturę użytkowania ziemi w Polsce i porównuje ją ze strukturą w innych krajach Europy 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje warunki rozwoju rolnictwa w Polsce z warunkami w województwie, w którym mieszka, i formułuje wnioski
	18.	Produkcja roślinna	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „struktura upraw”, „plony”, „zbiory”, „areal” wymienia nazwy głównych roślin uprawnych w Polsce wymienia czynniki warunkujące rozmieszczenie upraw w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> omawia strukturę powierzchni zasiewów w Polsce na podstawie danych statystycznych wyróżnia główne cechy struktury zasiewów w Polsce na podstawie analizy map, wykresów, danych liczbowych omawia na podstawie map tematycznych rozmieszczenie wybranych roślin uprawnych 	<ul style="list-style-type: none"> wyróżnia główne cechy struktury użytkowania ziemi w Polsce na podstawie analizy map, wykresów, danych liczbowych wyjaśnia znaczenie produkcji roślinnej w wyżywieniu ludności kraju wyjaśnia przyczyny zróznicowania w rozmieszczeniu wybranych upraw (pszenicy, ziemniaków, 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia związek między żyznością gleb a rodzajem upraw uzasadnia zróznicowanie natężenia upraw roślin w wybranych rejonach 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje plony i zbiory wybranych roślin w Polsce i innych krajach na podstawie danych statystycznych oraz formułuje wnioski

S C E				<p>w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy obszarów upraw wybranych roślin i wskazuje je na mapie tematycznej Polski 	<p>buraków cukrowych) w Polsce</p>		
	19.	Hodowla zwierząt w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „hodowla zwierząt”, „pogłowie”, „obsada” wymienia cele hodowli zwierząt w Polsce opisuje główne kierunki produkcji zwierzęcej w Polsce omawia cele hodowli zwierząt w Polsce wskazuje przyczyny spadku pogłowia zwierząt hodowlanych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wyróżnia główne cechy struktury hodowli w Polsce na podstawie analizy map, wykresów i danych liczbowych opisuje pogłowie bydła i trzody chlewnej w Polsce w wybranych latach omawia znaczenie hodowli drobiu, koni i owiec w Polsce wymienia nazwy obszarów hodowli wybranych zwierząt w Polsce i wskazuje te obszary na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie produkcji zwierzęcej w wyżywieniu ludności kraju wymienia przyczyny zróżnicowania w rozmieszczeniu hodowli bydła i trzody chlewnej w Polsce wyjaśnia przyczyny spadku pogłowia zwierząt hodowlanych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia strukturę hodowli zwierząt gospodarskich w Polsce ocenia towarowość polskiego rolnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia potrzebę rozwoju gospodarstw ekologicznych w Polsce
I V. P R Z E M Y S Ł W P O	20.	Zmiany w polskim przemyśle	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia funkcje przemysłu dokonuje podziału przemysłu na sekcje i działy wymienia czynniki lokalizacji zakładów przemysłowych w Polsce opisuje na wybranych przykładach czynniki lokalizacji przemysłu opisuje znaczenie inwestycji zagranicznych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia gospodarcze korzyści i społeczne skutki restrukturyzacji przemysłu przedstawia przemiany w strukturze produkcji w Polsce wymienia najlepiej rozwijające się obecnie działy produkcji przemysłowej w Polsce i zamieszkiwanym regionie wymienia nazwy okręgów przemysłowych i wskazuje te okręgi na mapie Polski wyjaśnia przyczyny największej koncentracji przemysłu na południu Polski 	<ul style="list-style-type: none"> omawia cele tworzenia specjalnych stref ekonomicznych wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania lokalizacji okręgów przemysłowych w Polsce omawia korzyści i negatywne skutki koncentracji przemysłu wyjaśnia przyczyny zmian zachodzących w przemyśle w Polsce i w zamieszkiwanym regionie 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przyczyny i skutki prywatyzacji oraz restrukturyzacji przemysłu w Polsce wyjaśnia związki między lokalizacją przemysłu a warunkami naturalnymi, rynkiem zbytu, szlakami komunikacyjnymi i potencjałem ludzkim ocenia społeczne i gospodarcze korzyści utworzenia specjalnych stref ekonomicznych uzasadnia potrzebę rozwijania nowoczesnych działów produkcji przemysłu 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia potrzebę restrukturyzacji przemysłu w wybranych okręgach przemysłowych ocenia gospodarcze korzyści i społeczne skutki restrukturyzacji i prywatyzacji przemysłu
	21.	Górnictwo	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „górnictwo”, „okręg przemysłowy”, „infrastruktura przemysłowa” klasyfikuje surowce mineralne 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy obszarów wydobywania wybranych surowców mineralnych i wskazuje te obszary na mapie Polski odczytuje z danych statystycznych wielkość wydobycia wy- 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie gospodarcze surowców mineralnych analizuje strukturę wydobycia wybranych surowców mineralnych analizuje diagramy ilustrujące 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia zasoby surowców mineralnych w Polsce na podstawie danych statystycznych porównuje wielkość wydobycia poszczególnych surowców mineralnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zależności między lokalizacją kopalni a rozmieszczeniem zakładów przetwarzających wydobywane surowce mineralne

L S C E			<ul style="list-style-type: none"> • kreśli diagramy ilustrujące wielkość wydobycia wybranych surowców mineralnych • wymienia przyczyny spadku wydobycia węgla kamiennego 	<p>branych surowców w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie gospodarcze wybranych surowców mineralnych 	wielkość wydobycia wybranych surowców w Polsce	<p>z wielkością wydobycia w innych krajach</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje potrzebę racjonalnego wykorzystania surowców mineralnych w Polsce 	
	22.	Energetyka	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje elektrownie • wymienia nazwy źródeł energii wykorzystywanych w Polsce • opisuje czynniki lokalizacji wybranych elektrowni w Polsce • wymienia wady i zalety poszczególnych rodzajów elektrowni • wymienia nazwy alternatywnych źródeł energii wykorzystywanych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia na podstawie różnych źródeł informacji strukturę wykorzystania źródeł energii w Polsce • odczytuje z danych statystycznych i diagramów wielkość produkcji energii elektrycznej • opisuje strukturę produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni • wymienia nazwy wybranych elektrowni ciepłych i wodnych oraz wskazuje te elektrownie na gospodarczej mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny i skutki dominacji energetyki ciepłej w Polsce • opisuje wykorzystanie wód płynących do produkcji energii elektrycznej w Polsce • wykazuje korzyści z wykorzystywania niekonwencjonalnych źródeł energii w Polsce • przedstawia i ocenia wpływ przemysłu energetycznego na stan środowiska przyrodniczego Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia strukturę produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni w Polsce i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje korzyści z wykorzystywania alternatywnych źródeł energii
V. U S Ł U G I W P O	23.	Usługi i transport lądowy	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „usługi”, „komunikacja”, „transport”, „obwodnica” • klasyfikuje usługi • wymienia nazwy usług rozwijających się w zamieszkiwanym regionie • wymienia przykłady działań usług rozwijających się i zanikających • rozróżnia rodzaje transportu • wskazuje na mapie Polski główne szlaki transportu lądowego 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje znaczenie usług we współczesnej gospodarce Polski i swojego regionu • opisuje znaczenie poszczególnych działów transportu lądowego w gospodarce kraju i swojego regionu • uzasadnia konieczność modernizacji transportu lądowego w Polsce • opisuje przestrzenne zróżnicowanie gęstości sieci kolejowej i dróg kołowych w Polsce • wymienia przyczyny wzrostu znaczenia transportu samochodowego i przesyłowego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje zmiany na rynku usług w Polsce • wyjaśnia szybki rozwój wybranych usług w Polsce i zamieszkiwanym regionie • wyjaśnia zróżnicowanie gęstości oraz jakości sieci transportu samochodowego i kolejowego w Polsce na podstawie map tematycznych i danych statystycznych • wyjaśnia potrzebę budowy nowoczesnych autostrad 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie usług w tworzeniu PKB • analizuje przewóz ładunków i pasażerów w Polsce według rodzajów transportu • opisuje bariery rozwoju transportu samochodowego i kolejowego w Polsce • wykazuje wpływ gęstości oraz jakości sieci dróg kołowych i kolejowych na rozwój innych dziedzin działalności gospodarczej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związki między rozwojem gospodarczym a usługami

L S C E	24.	Transport wodny i lotniczy	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „nośność”, „ładunki masowe” • wymienia nazwy morskich handlowych i pasażerskich portów w Polsce i wskazuje te porty na mapie Polski • wymienia nazwy głównych szlaków transportu śródlądowego i wskazuje je na mapie Polski • wymienia nazwy polskich miast mających swoje lotniska i wskazuje te miasta na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie transportu morskiego, śródlądowego i lotniczego w gospodarce kraju • wymienia cechy transportu wodnego i lotniczego • przedstawia wielkość polskiej floty transportowej na podstawie danych statystycznych • wyjaśnia przyczyny szybkiego rozwoju transportu lotniczego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wady i zalety transportu morskiego, śródlądowego i lotniczego • omawia znaczenie kanałów śródlądowych w Polsce • charakteryzuje handlowe porty morskie w Polsce ze względu na wielkości przeładunków • wykazuje wpływ transportu wodnego i lotniczego na rozwój innych dziedzin działalności gospodarczej 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia na przykładach znaczenie transportu morskiego, śródlądowego i lotniczego w Polsce • omawia międzynarodowy ruch pasażerski w polskich portach morskich 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje odległości oraz koszty przewozu towarów i pasażerów różnymi środkami transportu w Polsce
	25.	Łączność	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia rodzaje usług, które obejmuje łączność • wymienia czynniki wpływające na rozwój telefonii komórkowej i internetu w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie łączności w gospodarce Polski i swojego regionu • określa przyczyny dynamicznego rozwoju internetu i telefonii komórkowej w Polsce • porównuje liczbę abonentów telefonicznych w Polsce z liczbą abonentów w innych krajach Europy • porównuje liczbę użytkowników internetu w Polsce z liczbą użytkowników internetu w innych krajach Europy 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje na podstawie danych statystycznych i mapy poziom rozwoju internetu i telefonii komórkowej w Polsce na tle wybranych krajów Europy 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wpływ internetu i telefonii komórkowej na rozwój innych dziedzin działalności gospodarczej • ocenia dostęp do internetu w swoim województwie i wybranych województwach • ocenia przyczyny i skutki rozwoju technologii informacyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związki między rozwojem gospodarczym i łącznością
	26.	Turystyka	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „turystyka”, „walory turystyczne”, „infrastruktura turystyczna” • klasyfikuje turystykę ze względu na cel wyjazdów • wyjaśnia przyczyny wzrostu ruchu turystycznego po 1989 roku • wymienia przykłady walorów turystycznych Polski • wymienia atrakcje tury- 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie turystyki w gospodarce Polski i swojego regionu • wyjaśnia przyczyny rozwoju turystyki w Polsce • wymienia cele przyjazdów turystów zagranicznych do Polski • wymienia nazwy regionów oraz ośrodków turystycznych o wysokich walorach turystycznych i wskazuje je na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje ruch turystyczny w Polsce na podstawie danych statystycznych • porównuje przyjazdy turystów i wpływy z turystyki w Polsce i wybranych krajach Europy • wykazuje na przykładach walory przyrodnicze i kulturowe Polski na podstawie różnych źródeł informacji geograficznej • przedstawia przyczyny turystyki zagranicznej Polaków 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie rozbudowy infrastruktury turystycznej dla rozwoju turystyki w Polsce • ocenia walory turystyczne wybranych regionów Polski • wyjaśnia znaczenie turystyki krajowej jako źródła dochodu regionu i państwa 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje potrzebę ochrony walorów turystycznych

			styczne wybranego regionu turystycznego w Polsce	<p>Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje polskie obiekty znajdujące się na Liście światowego dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego UNESCO i wskazuje je na mapie Polski • wymienia nazwy regionów najczęściej odwiedzanych przez Polaków i wskazuje te regiony na mapie świata 			
	27.	Handel zagraniczny	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „handel zagraniczny”, „import”, „eksport”, „saldo bilansu handlu zagranicznego” • wymienia przykłady towarów pochodzących z importu, z których korzysta w życiu codziennym 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie handlu zagranicznego dla gospodarki Polski • wykazuje korzyści handlu zagranicznego • wymienia nazwy państw będących głównymi partnerami handlowymi Polski i wskazuje je na mapie politycznej świata • wymienia nazwy towarów eksportowanych z Polski • wymienia nazwy towarów importowanych do Polski • wyjaśnia przyczyny ujemnego salda bilansu handlu zagranicznego 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia na podstawie danych statystycznych bilans handlu zagranicznego Polski • opisuje na podstawie danych statystycznych strukturę towarową handlu zagranicznego • ocenia znaczenie handlu zagranicznego w życiu codziennym 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje dane liczbowe dotyczące bilansu handlu zagranicznego Polski w ostatnich latach i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> • proponuje sposoby uzyskania przez Polskę dodatniego bilansu handlowego
VI. D E G R A D A C	28.	Zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów „utylizacja”, „rekultywacja” • wymienia nazwy źródeł zanieczyszczenia powietrza w Polsce • wymienia sposoby ograniczenia emisji gazów i pyłów do atmosfery w Polsce • wymienia źródła wytwarzania odpadów • wymienia źródła zanieczyszczenia wód 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny powstania kwaśnych opadów • wyjaśnia znaczenie segregacji śmieci • opisuje zagrożenia wynikające ze składowania śmieci • opisuje klasy czystości wód w Polsce • wyjaśnia uwarunkowania zmniejszenia zanieczyszczenia wód w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje skutki kwaśnych opadów • wyjaśnia przyczyny poprawy stanu czystości wód w Polsce w ostatnich latach • opisuje zróżnicowanie regionalne zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje konieczność ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego w Polsce • proponuje sposoby zmniejszenia zanieczyszczenia środowiska odpadami wytwarzanymi przez człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • proponuje konkretne działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego we własnym regionie
	29.	Ochrona środowiska przyrodniczego	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia formy ochrony przyrody w Polsce • rozpoznaje i wymienia nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy parków narodowych w Polsce i wskazuje je na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje zadania form prawnej ochrony przyrody • opisuje osobliwości wybranych 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia konieczność ochrony gatunkowej roślin i zwierząt • uzasadnia konieczność ochrony 	<ul style="list-style-type: none"> • proponuje konkretne działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego i kulturo-

J A Ś R O D.			gatunków roślin i zwierząt prawnie chronionych w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • podejmuje działania na rzecz ochrony przyrody we własnym regionie 	parków narodowych <ul style="list-style-type: none"> • opisuje cele programu „Człowiek i Biosfera” 	ny przyrody i krajobrazu w Polsce <ul style="list-style-type: none"> • wymienia polskie organizacje działające na rzecz ochrony przyrody i opisuje ich zadania 	wego w Polsce i we własnym regionie <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie współpracy międzynarodowej na rzecz ochrony przyrody 	
	VII.	30.	Pobrzeża	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy i wskazuje główne regiony geograficzne na mapie ogólnogeograficznej Polski • wymienia nazwy regionów geograficznych pobrzeży i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski • wymienia nazwy najważniejszych miast pobrzeży i wskazuje je na mapie Polski • wymienia atrakcje turystyczne pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie pobrzeży • opisuje elementy krajobrazu pobrzeży • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki pobrzeży oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi • charakteryzuje wybrane miasta pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze głównych regionów geograficznych pobrzeży • wyjaśnia genezę Mierzei Wiślanej i Żuław Wiślanych • opisuje genezę wybrzeża klifowego • opisuje krajobraz Żuław Wiślanych oraz gospodarcze wykorzystanie tego regionu 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje wpływ zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni pobrzeży • wykazuje związki między cechami gospodarki pobrzeży a warunkami przyrodniczymi • projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie pasa pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia możliwości rozwoju gospodarczego pobrzeży
R E G I O N Y P O L S K I		31.	Pojezierza	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy regionów geograficznych pojezierzy i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski • wymienia nazwy elementów krajobrazu pojezierzy • wymienia nazwy największych kompleksów leśnych pojezierzy i wskazuje te kompleksy na mapie • określa walory obszarów leśnych pojezierzy • określa atrakcje turystyczne pasa pojezierzy • wymienia nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie pojezierzy • omawia cechy krajobrazu młodoglacjalnego • opisuje cechy klimatu pojezierzy na podstawie klimatogramów • opisuje gleby pojezierzy • wymienia nazwy surowców mineralnych występujących na pojezierzach • charakteryzuje główne miasta pojezierzy • opisuje, na podstawie map 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze pojezierzy • wyjaśnia mechanizm powstawania cienia opadowego i jego wpływ na klimat pojezierzy • przedstawia wpływ warunków naturalnych na rozwój turystyki w pasie pojezierzy 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje czynniki rzeźbotwórcze pojezierzy • wyjaśnia zróżnicowanie krajobrazu w pasie pojezierzy • wykazuje związki między cechami gospodarki pojezierzy a warunkami przyrodniczymi • projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie pojezierzy 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia możliwości rozwoju gospodarczego pojezierzy

		najważniejszych miast pojezierzy i wskazuje je na mapie Polski	tematycznych, najważniejsze cechy gospodarki pojezierzy oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi			
32.	Niziny Środkowopolskie	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów geograficznych Nizin Środkowopolskich i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy elementów krajobrazu nizin wymienia nazwy największych kompleksów leśnych nizin i wskazuje je na mapie wymienia walory przyrodnicze parków narodowych położonych na nizinach wymienia nazwy miast Nizin Środkowopolskich i wskazuje te miasta na mapie Polski określa atrakcje turystyczne Nizin Środkowopolskich 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie Nizin Środkowopolskich omawia cechy krajobrazu starogłacjalnego opisuje cechy klimatu nizin na podstawie klimatogramów charakteryzuje główne miasta Nizin Środkowopolskich uzasadnia, że Warszawa jest ważnym ośrodkiem gospodarczym wymienia nazwy surowców mineralnych występujących na nizinach i wskazuje na mapie ogólnogeograficznej rejon ich występowania opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Nizin Środkowopolskich oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze Nizin Środkowopolskich charakteryzuje warunki glebowe na nizinach wyjaśnia przyczyny letnich wezbrań na Odrze wyjaśnia uwarunkowania sadownictwa na nizinach przedstawia rolę Warszawy w rozwoju gospodarczym Polski 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje czynniki rzeźbotwórcze Nizin Środkowopolskich wykazuje związki między cechami gospodarki Nizin Środkowopolskich a warunkami przyrodniczymi projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie nizin 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Nizin Środkowopolskich
33.	Wyżyny	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów geograficznych wyżyn i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy elementów krajobrazu wyżyn wymienia nazwy form krasowych występujących na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej wymienia nazwy najważniejszych miast Wyżyn 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie wyżyn opisuje uwarunkowania rozwoju przemysłu na Wyżynie Śląskiej opisuje atrakcje przyrodnicze i kulturowe Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej charakteryzuje warunki klimatyczno-glebowe Wyżyny Sandomierskiej 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze wyżyn opisuje wpływ działalności gospodarczej człowieka na krajobraz Wyżyny Śląskiej omawia związki między wydobywaniem surowców mineralnych a lokalizacją przemysłu w Górnośląskim Okręgu Przemysłowym przedstawia genezę rzeźby powierzchni Wyżyny Krakowsko- 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ wewnętrznych i zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni wyżyn wyjaśnia zróżnicowanie krajobrazu Wyżyn Polskich na podstawie map tematycznych wykazuje związki między cechami gospodarki Wyżyn Polskich a warunkami przyrodniczymi wykazuje negatywny wpływ 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Wyżyn Polskich proponuje sposoby zagospodarowania terenów zdegradowanych na skutek działalności gospodarczej człowieka

		<p>Polskich i wskazuje te miasta na mapie Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> określa atrakcje turystyczne Wyżyn Polskich 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje atrakcje turystyczne Wyżyny Kieleckiej przedstawia cechy krajobrazu Wyżyny Lubelskiej i Roztocza charakteryzuje wybrane miasta wyżyn opisuje, na podstawie map tematycznych, najważniejsze cechy gospodarki pasa wyżyn oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi 	<p>-Częstochowskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje genezę rzeźby powierzchni Wyżyny Małopolskiej wyjaśnia genezę wąwozów 	<p>koncentracji ludności i przemysłu na środowisko przyrodnicze Wyżyny Śląskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje zróżnicowanie rzeźby powierzchni Wyżyny Małopolskiej projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie wyżyn 	
34.	Kotliny Podkarpackie	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów geograficznych kotlin i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy elementów krajobrazu Kotlin Podkarpackich wymienia nazwy głównych form terenu Kotliny Podkarpackich wymienia nazwy kompleksów leśnych Kotlin Podkarpackich i wskazuje te kompleksy na mapie Polski omawia atrakcje turystyczne Kotlin Podkarpackich wymienia nazwy najważniejszych miast Kotlin Podkarpackich i wskazuje te miasta na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie Kotlin Podkarpackich charakteryzuje klimat Kotlin Podkarpackich wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w Kotlinach Podkarpackich i wskazuje rejony ich wydobycia na mapie ogólnogeograficznej Polski opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki kotlin oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi przedstawia funkcje Krakowa jako centrum kulturowego Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę Kotlin Podkarpackich wyjaśnia rolę rzek w kształtowaniu krajobrazu Kotlin Podkarpackich charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze kotlin charakteryzuje gleby Kotlin Podkarpackich wyjaśnia znaczenie szlaków handlowych w Kotlinach Podkarpackich 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ wewnętrznych i zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni kotlin opisuje uwarunkowania powstania złóż surowców mineralnych Kotlin Podkarpackich wykazuje związki między cechami gospodarki Kotlin Podkarpackich a warunkami przyrodniczymi projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie Kotlin Podkarpackich 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Kotlin Podkarpackich
35.	Karpaty	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów geograficznych Karpat i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy elementów krajobrazu Karpat wymienia atrakcje turystyczne Karpat wymienia nazwy najważniejszych miast Karpat 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie Karpat wyróżnia Karpaty Zewnętrzne i Karpaty Wewnętrzne i wskazuje je na mapie Polski opisuje położenie Tatr na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski omawia na podstawie map 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze Karpat opisuje klimat i wody Karpat Wewnętrznych ukazuje zróżnicowanie krajobrazu Karpat Zewnętrznych i Wewnętrznych opisuje na podstawie ilustracji cechy rzeźby wysokogórskiej Tatr 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ wewnętrznych i zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni Karpat ukazuje zależności między budową geologiczną i cechami rzeźby Tatr wykazuje związki między cechami gospodarki Karpat a warunkami przyrodniczymi 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Karpat

		<p>oraz wskazuje te miasta na mapie ogólnogeograficznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia atrakcyjność turystyczną Tatr • wymienia nazwy ośrodków turystycznych Karpat i wskazuje te ośrodki na mapie Polski 	<p>klimatycznych i klimatogramów</p> <p>cechy klimatu górskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia walory turystyczne Tatr • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Karpat oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi • przedstawia funkcje i znaczenie Zakopanego w rozwoju regionu 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje poszczególne piętra klimatyczno-roślinne Tatr • wykazuje konieczność tworzenia parków narodowych na terenie Karpat 	<ul style="list-style-type: none"> • projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie Karpat 	
36.	Sudety	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy regionów geograficznych Sudetów i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski • wymienia nazwy elementów krajobrazu Sudetów • wymienia nazwy miast Sudetów i wskazuje je na mapie Polski • opisuje atrakcje turystyczne Sudetów 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie Sudetów na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski • opisuje formy krajobrazu Sudetów • opisuje na podstawie map tematycznych cechy krajobrazu Sudetów • omawia funkcje i znaczenie Karpacza w regionie • wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w Sudetach i wskazuje rejony ich występowania na mapie ogólnogeograficznej • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Sudetów oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia proces powstawania Sudetów • wyjaśnia genezę rzeźby Sudetów • charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze Sudetów • charakteryzuje Karkonosze • opisuje zagrożenia środowiska przyrodniczego powstające w wyniku działalności gospodarczej człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje wpływ wewnętrznych i zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni Sudetów • wykazuje związki między cechami gospodarki Sudetów a warunkami przyrodniczymi • projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie Sudetów 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Sudetów
37.	Mój region, moja mała ojczyzna	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwę regionu geograficznego, w którym mieszka i wskazuje go na ogólnogeograficznej mapie Polski • przedstawia źródła informacji o swoim regionie • omawia tradycje regionu zamieszkania • odczytuje dane statystyczne 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie swojego regionu • wymienia przykłady wykorzystania skał w różnych dziedzinach życia człowieka • wymienia główne rodzaje zasobów własnego regionu geograficznego: lasów, wód, gleb, surowców mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko geograficzne własnego regionu (również na podstawie obserwacji terenowych) • rozpoznaje główne rodzaje skał występujących we własnym regionie i wskazuje na mapie najważniejsze obszary ich występowania 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia warunki i możliwości produkcji rolnej i przemysłowej w regionie zamieszkania • analizuje, porównuje, ocenia rozmieszczenie i wielkość miast w zamieszkiwanym regionie • wykazuje różnice w strukturze zatrudnienia ludności we własnym regionie • opisuje formy ochrony środo- 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje indywidualne cechy swojego regionu

			dotyczące zagadnień m.in. społecznych i gospodarczych swojego regionu • opisuje atrakcje turystyczne regionu zamieszkania	oraz, korzystając z mapy, opisuje ich rozmieszczenie • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki własnego regionu geograficznego oraz ich związków z warunkami przyrodniczymi • określa znaczenie gospodarcze zasobów naturalnych własnego regionu • wyjaśnia przyczyny zmian zachodzących w przemyśle we własnym regionie oraz wskazuje najlepiej rozwijające się obecnie działy produkcji przemysłowej • wyjaśnia szybki rozwój wybranych usług we własnym regionie • przedstawia w formie prezentacji multimedialnej walory turystyczne własnego regionu geograficznego ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych	• charakteryzuje na podstawie map tematycznych zróżnicowanie rozmieszczenia ludności w zamieszkiwanym regionie oraz wyjaśnia te różnice czynnikami przyrodniczymi • wykazuje konieczność ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego własnego regionu geograficznego	wiska przyrodniczego oraz proponuje konkretne działania na rzecz jego ochrony we własnym regionie • projektuje i opisuje na podstawie różnych źródeł (także własnych obserwacji terenowych) trasę wycieczki po zamieszkiwanym regionie, uwzględniając walory przyrodnicze i kulturowe tego regionu	
VIII. P O L S K A W	38.	Miejsce Polski w świecie	• wymienia nazwy światowych organizacji politycznych i gospodarczych, których członkiem jest Polska • wymienia przykłady międzynarodowej współpracy Polski	• wymienia korzyści wynikające z przynależności Polski do międzynarodowych organizacji • przedstawia na podstawie danych statystycznych miejsce Polski w gospodarce światowej • wymienia nazwy euroregionów i wskazuje je na mapie politycznej Europy	• przedstawia zadania, które realizuje Polska w ramach międzynarodowych organizacji • przedstawia korzyści wynikające ze współpracy międzynarodowej	• wykazuje potrzebę współpracy Polski z innymi krajami i udziału w różnych organizacjach międzynarodowych • ocenia skutki integracji Polski ze strukturami Unii Europejskiej i NATO	• charakteryzuje wybrany euroregion

Ś W I E C I E							
---------------------------------	--	--	--	--	--	--	--